

Makale Künyesi (Araştırma): Öztürk, N. (2022). Ahmet Remzi Dede (Akyürek) hayatı (1872-1944) ve tasavvufi / edebî yönü. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 345-381.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1067339>

**AHMET REMZİ DEDE (AKYÜREK)
HAYATI (1872-1944) VE TASAVVUFİ / EDEBİ YÖNÜ**

Nuran ÖZTÜRK¹

ÖZET

Kayserili *Ahmet Remzi (Akyürek)* Bir “*Mevlevî Dede*”sidir. Yaşadığı dönem itibarıyla Osmanlı Devleti’nin sonuna ve Cumhuriyet’in ilk 20 yılına tanıklık etmiştir. Bu yüzden onun hayat hikâyesi ve şiirleri, hem edebiyat ve kültür tarihi hem de yakın dönemin sosyal ve siyasi tarihi açısından önemlidir. Taşdığı Osmanlı bakiyesi vasıflarının pek çoğunu Cumhuriyet döneminde devam ettirememek durumunda kalmıştır. Geçiş döneminin uyum ve sancılarını yaşayan bu zatın gelecek nesiller için canlı bir tarih portresi olarak aktarılmasının yararlı olacağı varsayılmış ve bu yazı kaleme alınmıştır.

Ahmet Remzi Dede’nin hayatına ilişkin bilgilerin önemli bir kısmı biyografik kaynaklarda yahut hakkında yapılan günümüze kadarki çeşitli yayınlarda farklılık göstermektedir. Söz konusu bilgi farklılıkları, şiirleri ile karşılaştırılmış ve bir tenkit süzgecinden geçirilerek aktarılmıştır. *Ahmet Remzi Dede’nin* hayatı hakkındaki bilgiler ailesi, eğitimi, memuriyetleri alt başlıkları ile ele alınmış; tasavvufi ve edebî yönü ise mutasavvıf kimliği, siyasetle ilişkisi ve edebî kimliği başlıkları altında değerlendirilmiştir. Daha önce yazılanlardan istifade edilmekle birlikte, Şairliği başlığı altında şiirlerinden seçilen örnekler üzerinden daha önce bahsedilmeyen hususlara da değinilmiştir. Fakat bu çalışmayı asıl özgün kılacak olan, *Ahmet Remzi Dede’nin* “ara/köprü nesil” denilebilecek yönünün belirlenmeye çalışılmasıdır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Remzi Akyürek, edebiyat, tasavvuf.

¹ Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Prof. Dr. nryilmaz@cu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9349-2304>

**AHMET REMZİ DEDE (AKYÜREK)
HIS LIFE (1872-1944) AND SUFI / LITERARY ASPECTS**

ABSTRACT

Ahmet Remzi (Akyürek) from Kayseri is a Mevlevi Dede. As of the period he lived, he witnessed the end of the Ottoman Empire and the first 20 years of the Republic. Therefore, his life story and poems are important both for the history of literature and culture and for the social and political history of the recent period. He was unable to maintain many of his characteristics as an Ottoman remnant during the Republican period. It was assumed that it would be useful to convey this person, who lived through the harmony and pains of the transition period, as a living history portrait for future generations, and this article was written.

An important part of the information about Ahmet Remzi Dede's life differs in biographical sources or in various publications made about him until today. The aforementioned differences in knowledge were compared with his poems and transferred through a filter of criticism. The information about Ahmet Remzi Dede's life is discussed under the subtitles of his family, education and civil service; his Sufi and literary aspects were evaluated under the titles of Sufi identity, his relationship with politics and literary identity. While benefiting from what was written before, under the title of Poetry, the issues that were not mentioned before were also mentioned through the samples selected from his poems. However, what will make this study unique is the attempt to determine the "intermediate/bridge generation" feature of Ahmet Remzi Dede.

Keywords: Ahmet Remzi Akyurek, literature, mysticism.

GİRİŞ

"Muhterem Ahmed Remzî, âlim, şâir, ârif, zarîf, fatîm,
kâbil-i hitâb, meclis-ârâ, remz-âşînâ, nüktedân, seriü'l-intikâl,
hâfızası metîn, hüsn-i ahlâk sâhibi, nâzik, müeddeb bir zâtdır"²

İbnü'l-Emin M. Kemal İNAL

Kadim kültür mirasına sahip şehirlerden biri olan Kayseri, bu mirasla yetişen ve devraldığı mirasa kendi değerlerini katarak gelecek nesillere aktaran şahsiyetler yetiştirmiştir. *Ahmet Remzi Dede (Akyürek)* Kayseri'de dünyaya gelen bu şahsiyetlerden birisidir. Âdeta canlı bir tarih olan hayatı, dünyanın sayılı büyük devletlerinden Osmanlı Devletinin tarih sahnesinden çekilişine ve Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk 20 yılına tanıklık etmiştir. Dolayısıyla önemli dersler

² İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri* kitabının Remzi maddesinde, Ahmet Remzi Dede'nin kişiliğini böyle tarif etmiştir (İnal, 200, s. IV/1873).

barındıran bu tarih kesitinde yaşananların onun hayat hikâyesine ve şiirlerine büyük ölçüde nüfuz ettiğini göstermek amacıyla *Ahmet Remzi Dede* bu yazının konusu olmuştur. Böylelikle “biyografi-sanat/tarih-hayat” ilişkisine örnek bir konu üzerinde durularak edebiyatın tarihe ışık tutan yönü ile sanatçının toplumun aynası oluşu, bir kez daha bariz biçimde görülmüş olacaktır.

Ahmed Remzi Dede'nin İstanbul'a geliş, Üsküdar Mevlevihânesine tayin, İstanbul'daki memuriyetinden Ankara'ya dönüş gibi bazı önemli tarihlerinde ihtilafli kayıtlar bulunmaktadır. Bu durum vefatına ilişkin kayıtlar için de söz konusudur. Bu sebeple çalışmada, onun hayatına ilişkin bilgiler tenkit süzgecinden geçirilerek bir araya getirilmiştir. Şairliği konusunda daha önce yazılanlardan istifade edilmekle birlikte, şiirlerinden seçilen örnekler üzerinden daha önce zikredilmeyen hususlara da değinilmiştir. Fakat çalışmanın asıl özgün yanı, *Ahmet Remzi Dede*'nin “ara/köprü nesil” özelliği ile tanıtılmaya çalışılmasıdır.

Ahmet Remzi Dede'yi tanıtan kaynaklardan ilki, kadim dostu ve kendisi gibi mutasavvıf *Hüseyin Vassaf*'ın (1872-1929) *Remzinâme*³ adlı risâlesidir. Nitekim şimdiye kadar hakkında yazılanlar incelendiğinde önemli ölçüde *Remzinâme*'deki bilgilerin aktarıldığı görülecektir. Bir diğer kaynak, mutasavvıf ve edebiyat tarihçisi *Sadeddin Nüzhet Ergun*'un (1899/1901-25 Nisan 1946) *Türk Şairleri* adlı eserinde yazdıklarıdır. Bir üçüncüsü ise yakın döneme kadar tarihi tezkirecilik geleneğimizi sürdürmüş olan *İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal*'ın (1871-1957) eserinde naklettikleridir. Bunlardan başka, *Ziver Tezeren* (?-?) gibi *A. Remzi Dede*'nin meclisinde bulunup hatıralarını anlatan kişilerin aktardıklarının da biyografisine önemli katkılar sağladığı görülmüştür.

İlk kaynakların devamı kronolojik olarak sıralanacak olursa, 1965'te *Türk Yurdu* adlı dergide *Abdullah Satoğlu* tarafından yazılan yazı, konuyla ilgili dergi yazılarının ilkidir. *Satoğlu*, ayrıca 1970'de çıkan *Kayseri Şairleri* adlı kitabında da *A. Remzi Dede*'ye yer vermiştir.

³ *Remzinâme*'nin yeni harflerle ilk neşri, *Erciyes Dergisi*'nde iki sayılık (25 ve 26. Sayı) bir tefrika ile *Mehmet ÇAYIRDAĞ* tarafından yapılmıştır. Ancak okuma hataları bulunan bu metnin (Köksal, 1998, s. 216) yeniden neşre ihtiyacı olduğu için metin altında geniş ve yararlı notlarla birlikte *Remzinâme Yakup ŞAFAK* tarafından 2006 yılında Konya'da ve 2010 yılında İstanbul'da iki kez yayımlanarak tekrar okuyucusu ile buluşturulmuştur. *A. Remzi Dede*'nin şiirlerini neşreden *Hasibe MAZIOĞLU* bu neşir esnasında *Remzinâme*'nin aslına erişemediğinden aileden aldığı fotokopi ile yetinmişken (1987, s. 1). *ŞAFAK* söz konusu neşirini, eserin üç nüshası üzerinden gerçekleştirebilmiştir.

1977’de ise *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*’nde yapılan iki lisans tezinde *Ahmet Remzi Dede*, akademinin ilgi alanına dâhil olmuştur. Bu tezlerden biri, *Ahmed Remzi Dede* başlığıyla hazırlanan *Ayhan Cengiz*’e ait olanı, diğeri ise *Ahmed Remzi Dede Divanı* adıyla *Hasan Kavruk*’a ait olanıdır.

1980 ve 1983 yıllarında biri özel sayı olmak üzere, *Erciyes Dergisi*’nde yayımlanan bir dizi yazı da konuyla ilgili müstakil neşirlere ilave edilmelidir⁴. 1988’de *Emir Kalkan*’ın *Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri*; 1998’de *Mehmet Fatih Köksal*’ın *Kayserili Divan Şairleri* adlı kitaplarında A. *Remzi Dede* Kayserili şairler arasında anılmıştır. 1999’da *Ahmet Remzi Dede*’nin mutasavvıf vasfını araştıran bir yüksek lisans tezi de DTCF’nin *Tasavvuf Tarihi Ana Bilim Dalı*’nda *Ahmet Cahid Haksever* tarafından yapılmıştır. Bu tez, 2002 yılında *Kültür Bakanlığı*’na kitap olarak neşredilmiştir. Diyanet Vakfı *İslam Ansiklopedisi* ve Dergâh yayınlarının *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*’ndeki maddeler ve çevrimiçi kaynaklardan, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*’nde *Ahmet Remzi Dede* hakkında biyografik bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan başka *Kaynakça* kısmında görüleceği üzere yakın zamana kadarki çalışmaların erişilebilenlerinden bu yazıda yararlanılmıştır.

1. AHMET REMZİ DEDE’NİN HAYATI

1.1. Ailesi

Remzi Dede, *Mecmûa-i Eş’âr-ı Remzî*’nin sonunda aile şeceresini şu sıfatlarla yazmıştır:

“*el-Fakîr el-muhtâc ilâ rahmeti Rabbihî*’l-kavî *Ahmed Remzî*, *el-Hanevî mezheben*, *el-Mevlevî mesleken ve meşreben*, *el-Kayserî mevliiden*, *el-Üsküdarî meskenen*, *ibnü’ş-Şeyh es-Seyyid Ahmed el-Remzî el-Mevlevî el-Kayserî*, *ibnü’ş-Şeyhi*’l-meşâyihî’l-Mevleviyyeti fî zamânihi ve’l-ferdü’l-kâmili’l-mükemmeli fî evânihi es-Seyyid Süleyman Turâbî el-Konevî sümme’l-Kayserî kuddise sırrıhu’l-azîz ve gafere’llâhu lî ve lehum ve lî-cemî’i’l-mî’mînîn ve muvahhidîn bi-hurmeti Seyyidi’l-mürselîn âmin” (Mazioğlu, 2014, s. 602).

⁴ Konuyla ilgili, dergide yazıları bulunan isimler şunlardır: *Mehmet Çayırdağ*; *Ubeydullah Tanrıkkulu müstear adlı Ali Rıza Karabulut*; *Abdülkadir Zamanlı*; *Ziver Tezeren*; *Prof. Dr. Süheyl Ünver*; *Hakkı Süha Sezgin*; *Nevzat Türkten*; *Abdullah Satoğlu*; *Rasim Deniz*; *Hatice Karapaça*; *Kadir Özdamarlar*, *Lütfiye Cingilli*.

Kayseri Mevlevihânesi'nde, 1289/1872'de⁵ dünyaya gelmiştir. Elli yıla yakın bu dergâhta şeyhlik yapmış olan *Süleyman Atâullah Efendi* (1272/1855//56-1332/1914) *babasıdır*. Adını taşıdığı dedesi *es-Seyyid Ahmed Remzi el-Mevlevî* (ö.1282/1865-66) de *Kayseri Mevlevihânesi* şeyhlerindedir. Dedesinin babası, aslen Konyalı olup Mevlânâ soyundan olduğu rivayet edilen *Süleyman Türâbî* (ö. 1251/1835-36)'dir. *Süleyman Türâbî*, daha sonrasında *Konya Mevlevî Dergâhu* postnişini olacak olan *Mehmed Said Hemdem Çelebi* (1222/1807-1275/1858)'nin de mürididir. Bu zat, 1242/1826 yılında Konya'dan Kayseri'ye gelmiş ve 1251/1835'te Kayseri'de vefat edip *Seyyid Burhannedin* türbesine defnedilmiştir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 8-20). Böylece ailenin dört kuşak ferdi, türbenin hazîresinde mefundur (Sevgi, 1995, s. 26).

Annesi, *Kadriye Emetullah Hanım Gavremoğulları* sülâlesinden ve *İbrahim Tennûri* (ö. 882/1482)'nin torunlarından. Üç erkek bir de kız kardeşi olan *Ahmet Remzi Dede*'nin kardeşlerinden biri *Galatasaray Lisesi*'nde öğretmenlik yapmış olan *Mehmed Şemseddin Efendi* (?-?)'dir. Diğeri, babalarının vefatından sonra *Kayseri Mevlevihânesi* şeyhi olan *Hüsameddin Efendi* (?-1931), erkek kardeşlerin küçükleri Çanakkale'de şehit düşen *Huldî Efendi*(?-?)'dir. Kız kardeşi olan *Gevher Hanım* ise *Barkınay* ailesine gelin gitmiştir (Haksever, 2002, s. 44).

Ahmed Remzi Dede, Kayseri'nin köklü ailelerinden birine mensup olan *Feyzîzâde Feyzullah Efendi*'nin (ö. 1225/1810-1811) kızı *Esmâ Hanım* (?-?) ile evlenmiştir. Kayınpederinin vefatından 20 yıl geçmiş olmasına rağmen düşürdüğü tarih şiiirini mezar taşına işletmesi (Mazıoğlu, 1987, s. 219) eşine ve ailesine olan saygısının, sevgisinin göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. *Dede*'nin bu evliliğinin vefatına kadar mesut biçimde devam ettiği eşine son derece düşkün olduğu, *Esmâ Hanım*'ın torunlarını ziyarete gittiğindeki ayrılışlarında ona duyduğu hasretini şiiirler yazarak (Mazıoğlu, 1987, s. 311,312,313,314, 315) ifade etmesinden de anlaşılmalıdır. Bu mutlu evlilikten şaire olmasını dilediği *Fâtıma Zehrâ* (1905-6)⁶ile *Lütfiye* ve

⁵ A. Remzi Dede'nin hayatı hakkında verilen bütün tarihlerde *Remzinâme*'deki bilgilerin esas kabul edildiği anlaşılmalıdır. Bu tarihler kimi kaynaklarda Hicri, kimilerinde ise Rumî takdir edilmiştir. Bu da aynı tarihlere farklı karşılıklar yazılmasına sebep olmuştur. Bu yazıda mümkün olduğu kadar birlik sağlamaya dikkat edilerek, Arabî aylarla birlikte verilenler ve tarihteki bilinen bir olaya denk düşenler (1. Dünya harbi gibi) hariç, miladi olmayan tarihler genellikle Rumî kabul edilip karşılığı ona göre yazılmıştır. Ancak *Dede*'nin yazdığı tarih manzumelerinin bazılarında karşılık yazarken tereddütte kalmıştır.

⁶ Remzi Dede bu dileğini, kızı için düşürdüğü şu tarih kıt'asında ifade etmiştir:

Târih-i Velâdet-i Duhter-i İn Fakîr

Lebibe adlı üç kız çocukları dünyaya gelmiştir (Haksever, 2002, s. 45; Kaya, 2012, s. 90).

9 Mart 1914'te babası *Süleyman Ataullah Efendi*, 60 yaşında vefat etmiştir. *Hüseyin Vassaf*, bu vefatı, "*Haleb'e vürüdlarından kırk beş gün sonra peder-i âlileri âzim-i semâ'-hâne-i iliyin olarak Seyyid Burhaneddin Hazretleri'nin türbe-i şerîfesi harîmine, vasiyyeti vechile defn edilmiştir*" (2006, s. 20) şeklinde yazmıştır. *A. Remzi Dede*'nin kendi notundan⁷ anlaşılan ise babasının vefatı esnasında *Halep Mevlevîhânesi*'nde olduğu ve cenazesinde bulunamadığıdır. Vefatına kadar şiirinde "dıyk-ı sadr" dediği nefes darlığından muzdarip olan babası için duyduğu üzüntüsünü ve ona hürmetini ancak düşürdüğü tarih manzumesi ile anlatabilmiştir⁸.

100 yaşını geçen, uzun bir ömrü olan annesi *Kadriye Hanım*'la uzun yıllar birlikte yaşayan *A. Remzi Dede*, babasının vefatından sonra onu hiç yalnız bırakmamıştır (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 8).

Hamd-i bî-had ki kemâl-i keremine nâ-gâh
Verdi bir duhter-i pâkîze bana Hazret-i Rab
İsmidir Fâtuma târihi güherdir Remzi
Doğdu Zehrâ da ola şâ'ire bâ-ilm ü edeb
1321/1905-6 (Mazıoğlu, 1987, s. 235).

⁷ *Yakup ŞAFK*'ın, açıklama notlarıyla yayımladığı Remzinâme'de konuyla ilgili notu şöyledir: *Ahmed Remzi Dede*, SÜSAM Y52 no'lu mecmuasındaki soyu ve ailesiyle ilgili notlarında (s. 11) babasının vefatı hakkında şu bilgiyi veriyor: "*1332 senesi Rebû'l-âhîrinin on birinci Pazar ertesi günü (9 Mart 1914) âzim-i hânîkâh-ı bekâ olmuştu. Hîn-i irtihâlinde nezd-i âtilerinde mehâdiminden yalnız câ-nîşîni olan üçüncü mahdumu birâderim Hüsâmeddin Dede Efendi bulunmuştur*" (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 20-21; 40 numaralı dipnot bilgisi).

⁸ *A. Remzi Dede*'nin babasının vefatına düşürdüğü tarih şudur:

Tarih-i İrtihâl-i Peder-i İn Fakîr
Mevlevî tekyesinin şeyh-i celîlü'l-kadri
Vâlid-i muhteremim mürşid-i dil-âgâhım

Ulemâ vü fukâra vü şürefâ-yı belde
Zâtına hürmet edip derdi odur dil-hâhım

Dıyk-ı sadr ile anı eyledi devrân tazyik
Eyle kabrinde ferâh-nâk aman Allahım

Sinni altmıştı gidip hânîkâh-ı ukbâya
Çıktı firkatle benim arşa sûtûn-î âhım

Cevher-i eşk ile Remzî yazayım târihini
Âh gitti pederim şeyhim Atâullahım → 1332.

A. Remzi Dede'nin iyi bir aile babası oluşu öne çıkarılması gereken özelliklerinin başında yer almalıdır. Nitekim ailesinin bütün fertleri ile sıcak ve sevecen bir ilişki kurmuş olduğu onlar hakkında yazdığı manzumelerden anlaşılmaktadır. Adını Kur'an-ı Kerim ve Mesnevi tefe'ülü ile koyduğu, Kızı *Lütfiye Hanım*'ın oğlu, *İbrahim Bedreddin (Cingilhoğlu)* için düşürdüğü tarih⁹ ile torunlarından olan *Lebibe'nin (Gürzumar)* kızı *Âsiye Beyzâ (Üyegil)* için düşürdüğü tarihlerdeki ifadeleri¹⁰ bu özelliğine örnek olarak gösterilebilir. Şiirlerinin yayımlandığı kitaptaki hece ile yazılanlar kısmında, ailesinden çoğuna, hatta kedileri Tonton'a bile yazdığı manzume örnekleri olduğuna göre (*Mazioğlu*, 1987, s. 311-327) *Dede'nin* çocuklarının ve torunlarının tamamına tarih manzumeleri düşürmüş olması muhtemeldir. Nitekim merhum *Mazioğlu*, şiirleri arasında çok sayıda tarih manzumelerinin bulunduğunu fakat tamamını kendi neşrine almadığını belirtmiştir (1987, s. XI).

A. Remzi Dede, 1941 yılında İstanbul'dan ayrılıp kızlarının ve torunlarının yaşadığı Ankara'ya gelmiştir. Yakalandığı zatürreden hayli yorgun düşen (Kalkan, 1988, s. 77) *Dede* birkaç yıl da Ankara'da kaldıktan sonra vefatına yakın Kayseri'ye dönmüş ve 1944'te Kayseri'de vefat etmiştir. Kabri, şehrin tarihî ve manevî mekânlarının başında gelen *Seyyid Burhaneddin (?-639/1241) Türbesi*'ndeki mezarlıkta olup türbe girişindeki soldan ikinci kabirdir.

⁹ İbrahim Bedreddin için düşürülen tarih:

Lutf-i Hak etti tecellî didemiz rüşen yine
Âsumân-ı lâ-mekândan doğdu bir Ferruh kamer
Gark-ı envâr-ı meserret olmasın mı gönülümüz
Mehd-i keвне konu zîrâ nûr-tal'at bir püser
Hazret-i Kur'ân'a baktım bi't-tefe'ül ismini
"İnne İbrâhîme kâne" âyeti tefsir ider
Mesnevî'den de tefe'ül eyledim mahlas için
"Ân yekî bedrîst" mısra'ı güzel verdi haber
Vâlideyn ü dâder ü hemşirelerle yâ Kerim
Ömr-i efvân ile olsunlar cihânda kâm-ver
Nass-ı Kur'ân ile oldu çünkü hem-nâm-ı Halil
Nârî nûr olsun olup sâhib-makâm-ı pür-hüner
Ceddi Remzi yazdı bir târih-i nûrânî-me'âl
Geldi İbrâhîm Bedreddîn dehre verdi fer 1348/1932
(*Mazioğlu*, 1987, s. 263).

¹⁰ Hafidem Âsiye Beyzâ'nın Tevellüdü

Lutf-ı hâs-ı Hazret-i Hak'dır bizi mesrûr eden
Nesl-i Ahmed'den verip bir duhter-i Ferhunde-fâl
Söyledim cevher gibi târihini Zi'l-ka'de'de
Geldi ziyet mehd-i keвне Âsiye Beyzâ bu sâl 8
Zilka'de 1351/1933 (*Mazioğlu*, 1987, s. 264).

A. Remzi Dede'nin ölümüne düşürülen tarihler (Mazıoğlu, 1987, s. 22-23) sebebiyle vefat yılı kat'i ise de ayı ve günü konusunda muğlaklık bulunmaktadır. *Yakup Şafak*, elde ettiği kayıtlar üzerinden konuya açıklık getirmiştir. Buna göre 5.12.1944 tarihinde *Veled Çelebi*'ye A. Remzi Dede'nin amcasının oğlu *Kuddusi Akyürek* tarafından mezar taşı için bir tarih manzumesi yazma ricasıyla gönderilen mektupta vefat tarihi, günü ve vaktiyle bildirilmiştir. *Ferudun Nafiz Uzluk*'un elinde olduğu anlaşılan bu mektuba göre vefat tarihi, 7.11.1944 yılının Pazartesi akşamıdır. *Uzluk*, halen *Süsam Uzluk Arşivi*'nde bulunan belgede bu hususu şöyle ifade etmiştir:

21 Zilkade 1363/7 Teşrin-i sâni 1944 tarihinde Pazartesi akşamı Kayseriye'de irtihal-i huld-i bekâ eyledi. Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi Türbesi civarında, pederi yanına defnedildi. Cenazesi pek kalabalık idi. Rahmetu'llâhi rahmeten vâsîaten. Amcazadesi Kuddusi Akyürek'in 'mektubundan öğrendim, yani ölüm gününü" (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 35).

Şafak *Remzinâme* neşrinde, bu cenaze ihtifali hakkında *Uzluk*'un, *Süheyl Ünver*'e yazdığı mektupta, "Cenazesi çok kalabalık ve parmaklar üstünde taşınmıştır" (Mazıoğlu, 1987, s. 18) ifadesi ile A. Zamantılı'nın, "Belediye'nin tertibat alma telâşesine de lüzum kalmadan, 'Kadrini seng-i musallada bilen' mahdut bir cemaatle türbe'nin avlusunda toprağa verilir" (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 35) ifadesindeki uyumsuzluğa işaret etmiştir.

A. Remzi Dede'nin vefatına dostları tarafından birden çok tarih düşürülmüştür. Bunlar arasında yakın dostu *Tahirü'l-Mevlevî*'nin düşürdüğü tarih şöyledir:

Fevtine Tâhir olur târîh-i tâm
"Şeyhinâ Remzî Efendi" cümlesi 1363 (Mazıoğlu, 1987, s. 23).

1.2. Eğitimi ve Memuriyetleri

Ahmed Remzi Dede, Sıbyan Mektebi ve Rüşdiye'yi okuduktan sonra, babası *Atâullah Efendi* ve eniştesi *Göncüzâde Nuh Necâti Efendi*'den (ö. 1311/1893-44) dinî, ahlâkî ve tasavvufî dersler okumuştur¹¹. Kayseri müftüsü *Ahmed Remzi (AKGÖZ) Efendi* (?-

¹¹ A. Remzi Dede'nin Hocası için yazdığı tarih kıt'ası:

İrtihâl-i Üstâd-ı İn fakîr
Âh u efgân çâre kılmaz çün ol âli fâzılın
Gurbet elde kalması mektûb imiş takdirde
Cevherin târîhe Remzi geldi bir peyk-i gumûm

1938) ile Kayseri ulemasından *Mürîdzâde Hoca Ali Rıza Efendi*' den (?- 1932) 8 Mayıs 1904'te icâzetrnâme almıştır. Bu yıllarda Farsça, aruz öğretimi ile edebiyat zevki, bilgisi ve sevgisini aşlayan iki isim zikredilmektedir. Birisi, *Hisarcıklzâde Salim Efendi*, diğeri ise tahrirat müdürü *Sami Efendi*'dir (Ergun, 1936, s. 325; İnal, 2002, s. 1871).

Babasının başlattığı Tasavvufi eğitiminde ilk sikkesi de babası tarafından teberrüken giydirilmiştir. *Tahirü'l-Mevlevi* (13 Eylül 1877-20 Haziran 1951) ile mektuplaşmalarından anlaşıldığı kadarıyla İstanbul'a gidip devam ettiği *Yenikapı Mevlevihânesi*'nde beraber çileye soyunma teklifine babası muvafakat etmeyince çile eğitimini tamamlamadığı kaydedilmektedir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 16). Ancak *Yenikapı Mevlevihânesi* şeyhi *Mehmed Celâleddin Efendi* (2 Şubat 1849-31 Mayıs 1908) tarafından ikinci kez 1310/1895'te sikkesi giydirilmiştir¹². Mevlevilikte şeyh olmak için çile doldurma şartı bulunmadığından bu durum ileride kendisine bir engel teşkil etmemiştir.

A. Remzi Dede, medreseye kaydolabilmek için doğum tarihini 1293 (1876) tespit ettirip yaşını küçülterek gittiği İstanbul'da bir yıl kadar çok az bir süre kalıp 1311/1896 başlarında- Kayseri'ye dönmüştür (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 8).

1.2.1. Dîvân-ı Muhasebât Memurluğu

İstanbul'a gittiğinde günümüzdeki karşılığı *Sayıştay* olan *Dîvân-ı Muhasebât*'a (1865-1908) mülâzım/stajyer memur olarak başlamıştır. Bir sene maaşsız olarak buraya devam etmiş (İnal, 2002, s. 1871) ve kadro verilmediği için bu görevden ayrılmıştır (Kaya, 2012, s. 1125). İstanbul'a geliş, dolayısıyla memuriyete intisap olarak 1310/1892 yılı (İnal, 2002, s. 1871; Mazioğlu, 1987, s. 3; Köksal, 1998, s. 217; Haksever, 2002, s. 50) ve 1894 yılı (Kaya, 2012, s. 287) verilmiştir. Ancak *Şafak, Remzînâme* neşrinde *A. Atilla Şentürk*'ten naklen, buradaki 1310 tarihinin Hicrî sayılmasından kaynaklanan bir hata olduğu oysa Rumî olan bu tarihin 1894/1895 miladiye tekabül ettiği belirtilmiştir. Böylece görevde ve İstanbul'da bir yıl kadar kaldıktan

---

Hayf gitti Nüh Efendi Hâce de İzmir'de → 1311/1895
(Mazioğlu, 1987, s. 223).

¹² Kaynaklarda üçüncü sikkenin ne zaman giydirildiğine ilişkin bir kayda rastlanmamıştır. Zira "Sikke giyme üç mertebede gerçekleşen bir Mevlevî uygulamasıdır. Birinci mertebeye, sikke-i teberrük ve emânet; ikincisi, sikke-i iradet ki, bu hizmetini tamamlayan dervişlere giydirilenidir, üçüncüsü ise sikke-i hizmettir. Bu sülûkünü tamamlayıp halifelik mertebesine gelenlerin giydiği sikkedir (Bozkurt, 2009, s. 186).

sonra önce Hacca gittiği ardından da Kayseri'ye döndüğü belirtilmiştir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 10). Henüz yirmi üç, yirmi dört yaşında genç bir insan olarak Anadolu'dan, bir Selçuklu şehrinden çıkıp gittiği İstanbul ile ilgili duyguları şöyledir:

*Gördük İstanbul'u da bazı havâlisini de
Bâb-ı Âlisini de Ankara vâlisini de
Büthâne mi mescid mi desem şehr-i Sitanbul
Ebrûları mihrâb olacak hayli sanem var* (İnal, 2000, s. IV/1871).

1.2.2. Muallimliği

Ahmed Remzi, 1896'da Kayseri'ye dönmüş ve Kayseri valisi olan Mevlevi Nazım Paşa'nın (1840-1926) delaletiyle, o zamanki adıyla *Kayseri İddâisi*'nde (Kayseri Lisesi) *Ahlâk ve Ulûm-ı Diniyye* hocalığına tayin edilmiştir¹³. Aynı zamanda çeşitli medreselerde de Pend-i Attâr, Gülistan, Bostan, Mesnevi ile Aruz-ı Câmî ve Fars grameri okutmuştur. II. Meşrutiyet'e kadar bu göreve devam eden *A. Remzi*, ziyarete gittiği Konya'da, o yıllarda Dergâhın postnişini *Vâhid Çelebi Efendi*'nin (?-1907 ?) "*Konya'da kalınız*", emrine uyarak bir süre sonra Kayseri'deki görevinden istifa etmiştir. Dergâhta Çelebizâdelere Mesnevi okutmak suretiyle bir yıl daha muallimliği devam etmiştir. *Dede*'nin *F. Nafiz Uzluk*'a yazdığı 21.6.1939 tarihli mektubuna bakılınca 1898-1908 yılları arasında 10 yıl öğretmenlik yaptığı anlaşılmaktadır (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 17-29).

1.2.3. Kütüphaneciliği

1.2.3.1. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hâfız-ı Kütüplüğü

1927 yılı Mayıs ayında *Millet Kütüphanesi*'nin tasfiyesine görevinde bulunmuş, mektuplarında zikrettiğine göre aynı yılın Ağustos ayında da *Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi* baş memurluğuna tayin edilmiştir. *Hacı Selim Ağa Kütüphanesi*'nde görev yaptığı yıllarda araştırılan kitabın bilgisi ve muhteva çözümlemesi konusunda sürekli başvuru olan bir kimse olmuştur. Burada *Ahmet Remzi Dede*, ziyarete gelen devrin tanınmış kişileriyle ilmî, edebî sohbetler, nükte ve zarafetle renklenen toplantılar tertip ederek

¹³ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, 1321 (1903-04) Sene-i Hicriyesine Mahsustur, 6. Sene, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1321, s. 344-350, künyeli eserdeki kayıtlara göre o yıllarda *Ahmet Remzi Dede* ile birlikte lisede görev yapan hocalardan bazılarının isimleri ve branşları şöyledir: Fransızca, Tarih Muallimi Rasih Efendi; Arabî, Farsî, Kitâbet Muallimi Ömer Fevzi Efendi; Ulûm-ı Diniyye ve Ahlâkiyye Muallimi Remzi Efendi; Hesap ve Coğrafya Muallimi Ananya Efendi; Hüsn-i Hat ve Resim Muallimi Mehmet Ziya Efendi ve Mubassır Hafız Mehmet Efendi (Kocabaşoğlu-Uluğtekin, 1998, s. 259).

kütüphaneyi, bir mektep haline getirmiştir. *Dede*'yi *Üsküdar Mevlevi Dergâhı* şeyhliği yıllarından başlayarak tanıyıp *Selim Ağa Kütüphanesi*'ndeki hizmeti esnasında da O'ndan istifade edenler arasında ünlü isimler bulunmaktadır:

Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver (1898-1986), *Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk* (1902-1974), *Prof. Dr. Bedi N. Şehsüvaroğlu* (1914-1977), *Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu* (1922-1988)¹⁴, *Prof. Dr. Nihat Çetin* (1924-1991), *Üsküdar Hallaç Baba Sâdi Dergâhı*'nın son şeyhi ve edebiyat tarihçisi *Sadettin Nüzhet Ergun* (1899-1946), *Abdülhak Hamid Tarhan* (1852-1937), *Müsahipzâde Celâl* (1868-1959), *Süleyman Nazif* (1870-1927), gazeteci, neyzen *Hakkı Süha Gezgin* (1895-1963), *Hüseyin Vassaf* (1872-1929), *M. Kadir Keçeoğlu/Yaman Dede* (1887-1962) *Arif Nihat Asya* (1904-1975) ve şarkiyatçı ve Mevlâna araştırmacısı *Louis Massignon*'dur.

Selim Ağa Kütüphanesi görevi, tasnif ve tanzim faaliyetinin yanı sıra *Fihrist-i Hüb*, *Üslûb-ı Mergûb* gibi kütüphaneden istifade etmeyi kolaylaştıracak el kitaplarını yazmasına sebep olmuştur. Kütüphanecilik faaliyetleri esnasında araştırmacılara kolaylık sağlamak için kaleme aldığı bir diğer eser de meşhur *Osmanlı Müellifleri* adlı biyografik ve bibliyografik esere yazdığı bir ciltlik fihristtir.

Dede'nin kütüphaneciliği hakkında, 25 Kasım 1943 tarihli *Vakit Gazetesi*'ndeki yazıdan aktarılan *Hakkı Süha Gezgin*'e ait görüşler, onun bu hizmeti nasıl yerine getirdiğini göstermektedir:

“Selimağa Kütüphanesi müdürü iken O'nu sık sık görür ve hemen her kavuşmadan yüklü ganimetlerle dönerdim. Arayıp da bulamadığım bir yazma, ziyaretine susadığım nadir bir eser, hakkında bana zengin malumat verir, cep defterinden numaralar yazdırır, hangi kütüphanelerde, hangi dolap veya rafta olduğunu söylerdi. Zaten kendisi de canlı bir kütüphaneden farksızdı” (Mazoğlu, 1987, s. 7).

Ahmet Remzi Dede bu yıllarda kütüphane çalışmalarının yanı sıra bir yandan da 1933'te Türkçeyle ilgili çalışmalar yapan ve uygulamalarından bir kısmını uygun bulmasa da *Dil Derleme Derneği*'nin davetlerine uyarak toplantılarına katılmış, diğer yandan *Ziver Tezeren*'in bildirdiğine göre *Üsküdar Mihrimah Camii*'nde Cuma hutbelerine çıkmıştır (Kaya, 2012, s. 290-291). Bu yılları *Hüseyin Vassaf*, şöyle anlatmıştır:

Bütün bu hizmetleri severek yapmıştır; Remzi Dede, sahip olduğuengin insan sevgisi, derin bilgisi ve öğretim aşkı ile kendisine

¹⁴ Kızı Lütfiye Hanım'ın kızlarından Leyla Hanım (Torunu)'in damadı.

başvuranların problemlerini daima çözmeye gayret etmiş, kütüphaneye gelen tüm araştırmacılarla büyük bir alçak gönüllülikle ilgilenmek suretiyle yetişmelerine katkı sağlamıştır ama yaşının da ilerlemiş olması nedeniyle bir hayli yorulduğu mektuplarından anlaşılmaktadır. Gerekliğinde celallenmesini bilen birisi olsa da çok duygulu, hassas, merhametli, fedakâr bir insan olduğu ve kendisinden istekte bulunanları hemen reddeden bir yapıya sahip bulunmadığı anlaşılmaktadır. O yıllarda özellikle Mevlevilik aleyhinde zaman zaman basında çıkan tartışmaları takip etmiş; doğrudan cevap yazmasa da cevap verenleri teşvik etmiş, onlara yardımcı olmuştur (2006, s. 35).

1.2.3.2. Ankara Eski Eserler Kütüphanesindeki Fahrî Hizmeti

S. Nüzhet Ergun'un aktarımlarında Ahmed Remzi Dede'nin, Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki görevinden 1355/1 Şubat 1937'de istifa ettiğine ilişkin kayıtlar varsa da (Kaya, 2012, s. 290-291) işin aslının öyle olmadığına, İstanbul'dan ayrılış tarihinin 1941 olduğuna ilişkin önemli ipuçları mevcuttur¹⁵. Ankara'ya geldiğinde bir vesile ile dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel (17 Aralık 1897- 26 Şubat 1961) ile karşılaşan Dede'yi önceden tanıyan ve O'nun ilminden istifade etmek isteyen Yücel'in teklifi ile son memuriyeti olan Eski Eserler Kütüphanesi'nde kütüphanecilik hizmetine müşavir olarak devam etmiştir. O yılların bir kazanımı olarak kütüphaneye gidış gelişlerde A. Remzi Dede'den istifade eden, yakın ilgisine mazhar olan Türkoloji öğrencisi Develili Hasibe Çatbaş (Mazıoğlu), yıllar sonra hakkında yapılan çalışmaların en kayda değerlerinden birini neşredecektir.

¹⁵ A. Remzi Dede'nin İstanbul'dan Ankara'ya gidiş sebebi ve tarihine dair ilgili kaynakların Sadettin Nüzhet Ergun'a dayanarak verdiği bilgileri yetersiz gören Yakup Şafak Remzinâme neşrinde bu konuda şunları yazmıştır:

Bu arada 1937 yılı başlarında Maarif Müdürü'nün kendisini rencide etmesi üzerine görevinden istifa etmiş, fakat yakınları ve dostları araya girince istifasını geri almıştır. S. Nüzhet Ergun, aceleyle Türk Şairleri'nin o zamanki fasikülüne onun 1 Şubat 1937'de istifa ettiğini yazmış ve Ergun'un bu beyanı, başkalarının yanılmalarına sebep olmuştur. Zaten Dede, F. Nafiz Bey'e yazdığı mektuplarında zaman zaman onun bu tür davranışlarından rahatsızlığını dile getirmiştir. A. Remzi Efendi, tesbitlerimize göre, 1941 yılında memuriyetini, İstanbul'da iyice yalnız kalmaları üzerine Ankara'ya naklettirmiştir. Bu hususla ilgili F. Nafiz Uzluk'a yazdığı 21.6.1939 tarihli mektupta şöyle demektedir: "Bu önimizdeki kış da yalnız üç ihtiyar kendimizi idare edemeyeceğiz. Bi'z-zarure biz de Ankaralı olacağız. 1293 tevellüdlü olduğuma nazaran üç sene sonra tekaüde sevkedileceğim. Memuriyet müddedim de 25'i dolduracak. Onun için istifayı muvafık bulmuyorum. Maaşım 25 liradır. Ankara'ya tahvil-i me'muriyet etmek zarureti hâsıl oluyor." bulabildiğim kadarıyla onun F. Nafiz Bey'e İstanbul'dan gönderdiği sonuncu mektubun tarihi 13 Rebiü'l-ıvvel 1360 (13.4. 1941)'dir (Hüseyn Vassâf, 2006, s. 34-35).

2. MUTASAVVIF KİMLİĞİ VE SİYASÎ YÖNÜ

2.1. İcâzeti, Kütahya ve Kastamonu Şeyhliği

İstanbul'da Meclis-i Meşâyih âzâlığı, Medresetü'l-İrşâd'da tasavvuf müderrisliği ve Üsküdar Müfettişliği idâresinde bulunan, tekkelere ait işlerle ilgili olmak üzere mecliste âzâlık görevlerinde bulunmuştur. *Remzînâme*'ye göre *Dede, Mevlana Dergâhi* postnişini olan *Abdülvahid Çelebi*'den (ö. 1907?) 3 Safer 1320 (12 Mayıs 1902)'de mesnevihânlık icazeti almıştır. Ayrıca *Abdülvâhid Çelebi* döneminde, onun emriyle *Pîri Paşa Zâviyesi Câmii'nde Mesnevî okutulmuştur* (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 63; Kaya, 2012, s. 289).

Ahmet Remzi Dede meşihat görevine şeyh vekilliği ile başlamıştır. 38 yaşında iken 1326/1910-11 *Kütahya Erguniye Mevlevihânesi*'ne şeyh vekili olarak gönderilmiştir. Dokuz ay sonra *Mevlâna*'nın 19. kuşaktan torunu *Abdülhalim Çelebi*'nin (1874-1925) çağrısıyla buradan ayrıılıp İstanbul'a gitmiş ve oradan da 1327/1911'de *Kastamonu Mevlevihânesi* şeyhliğine tayin olunmuştur. O sıralarda Kastamonu valisi *Süleyman Nazif*'le tanışmışlar ve bu tanışma esnasında aralarında şöyle bir latife geçmiştir: Süleyman Nazif, şeyhliğin babadan oğula geçen bir müessese haline gelişini ihsas edercesine A. Remzi Dede'ye hitaben “*Meşihatınız peder-mânde midir?*” der. Bunun üzerine Remzi Dede, “*Hayır, Hudâ-dâdır, lehu'l-hamd pederim ber-hayât ve Kayseri Mevlevihânesi şeyhidir*” cevabını verir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 20). Harap halde bulunduğu *Kastamonu Mevlevihânesi*'ni tamir ettirir. Mevlevihâne'nin eski şeyhten kalan borçlarını öder¹⁶.

2.2. Tekke Müfettişliği

Konya'dan gelen emir üzerine 1331/1912-13'de *Halep Mevlevihânesi*'nin tahkikatı için gönderilir. Aynı zamanda bölgedeki Ayntâb, Urfa, Kilis, Hama, Humus, Şam, Trablus, Lazkiye ve Kudüs tekyelerini de incelemiştir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 18-19). Daha sonra *Halep Mevlevihânesi* şeyhliğine tayin edilmiş ve buranın bakım onarım işlerini de yapmıştır. Tekyedeki mukabele âyinlerine

¹⁶ A. Remzi Dede, bu tür bakım ve onarım işlerini tayin ediliği başka Mevlevihanelerde de yapmıştır. Bunda kendi becerisi olduğu kadar dönemin şartlarının da elverişli olduğu şu satırlardan anlaşılmaktadır: “*Tabii yapısı ve varlığı ile sosyal bir eğitim kurumu görünümündeki tarikatları destekleyen II. Abdülhamit (1876-1909), memleketin en uzak yerlerine kadar nüfuzunu yaymada bunlardan yararlanmıştı. Mevlevî, Kâdirî, Rîfâî, Halvetî ve Nakşî gibi müntesibi kalabalık tarikatlara özel ilgi gösteren II. Abdülhamit'in tekkelerin yemek ve aydınlatma masraflarını karşılayıp eskien binalarını tamir ettirdiği bilinmektedir*” (Komisyon, 1994, s. 39).

Müslümanların yanı sıra Hristiyan Ermenilerin ve Musevilerin de katıldığı bildirilmektedir (Mazıoğlu, 2014, s. 604).

2.3. Üsküdar Mevlevihânesi Şeyhliği

Mevlana Müzesi Arşivi'ndeki 107 numaralı dosyada bulunan tayin yazısına göre *Ahmed Remzi Dede*'nin *Abdülhalim Çelebi* (1869-12 Ekim 1925) tarafından *Üsküdar Mevlevihânesi*'ne atanma tarihi, 25 Teşrin-i evvel 1335 /25 Ekim 1919'dur¹⁷. İstanbul'da bulunan beş Mevlevî dergâhından (Ülken, 1933, s. 211) biri olan *A. Remzi Dede*'nin tayin edildiği Üsküdar'daki bu tekke, bir zaviyedir (Haksever, 2002, s. 62). *Üsküdar Mevlevihânesi* şeyhliğine tayin edilmiş olan *Dede*'nin harap haldeki bu zaviyeye tayinine sevincini ifade eden aralarında *Tahirü'l-Mevlevî* gibi dostları tarafından yazılmış manzum tebrikler bulunmaktadır. Bu tayin için yazılan bir tarih manzumelerinden birisini *Yenikapı Mevlevihânesi* şeyhi *Abdülbaki (Baykara) Dede* (20 Temmuz 1883-25 Şubat 1935), yazmıştır. “*Ebcad hesabı ile tarih düşürmede zamanının en önde gelen şairi (Özcan,1992, 5/247) olduğu belirtilen*” *Abdülbaki Dede*'nin bu manzumesi şeyh odasına asılmıştır.

Bu Mevlevihâne'de *A. Remzi Dede*'den feyz alanlar arasında neyzen *Halil CAN* (Özcan, 1993, s. 7/140) da bulunmaktadır. *Dede*, yarbaylıktan emekli, eczacı olan *Halil CAN*'ın sikkesini tekbirleyerek *Üsküdar Mevlevihânesi*'nde tarikata intisabını sağlamıştır. *Ahmet Remzi Dede*'den istifade edenlerden bir diğeri ise yakın dostu *Abdülbaki (Baykara) Dede*'nin en küçük oğlu *Rüsühi Baykara* (15 Temmuz 1915-9 Nisan 1989)'dır. *Rüsühi Baykara*'nın, *Remzi Dede*'nin vefatına yazılmış “*Şeyhim Efendim Ahmed Remzi efendi Hazretlerinin Âlem-i Bekâya Rihletleri Münasebetiyle Nâil-i Kadim'e Fakîrin Nazîresi*” başlıklı manzumesi bulunmaktadır (Haksever, 04.08.2019).

¹⁷ *Şafak, Remzinâme* neşrinde konuyla ilgili şu açıklamayı yapma ihtiyacı duymuştur: *F. Nâfiz Uzluk da notlarında atanma yılını (hicri) 1337 (1918-1919) olarak vermektedir; keza İnal, (Son Asır Türk Şairleri, s. 1408-1409) ve Ergun, (Türk Şairleri, s.326) 1919 tarihini zikretmektedirler. Buna mukabil Mazıoğlu, (Divan, s. 5) ve Kartal, (Tuhafe-i Remzi, s. 33) 1340/1924; Küçük, (Mevlevîliğin Son Yüzyılı, s. 278-279) ve Haksever (“XX. Yüzyılda Üç Mevlevî Şeyhi”, s. 402) - muhtemelen Divân'ın mukaddimesi s. 19'dan naklen- 1338/1922 tarihlerini vermektedirler. (Haksever, Son Dönem Osmanlı Mevlevilerinden Ahmet Remzi Akyürek, adlı kitabında (s. 43) ise 1338/1919 tarihini zikretmektedir.) Bu yanlışların sebebi, Mevlevihâne'nin tamir tarihi olan 1340'ın, atama yılı ile karıştırılması ve Rumi addedilmesi yahut Remzinâme'de tayin için nakledilen diğer tarih manzumelerinin sonlarındaki 1338'in Rumi zannedilmesi olmalıdır (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 24).*

Dede'nin Üsküdar Mevlevihânesi'ndeki günlerine ilişkin şöyle bir hâtıra nakledilmiştir: "Letâifî edibânesindedir ki, bir gün mülga Üsküdar Mevlevihânesi'nde mu'teberândan bazı zevâta sigara dağıttığı esnâda "Şeyhler hâdimü'l-fukara olarak geçinirlerse de baz'an hâdimü'l-ağniya oluverirler" demiştir" (İnal, 2002, s. 1873).

2.4. Mevlevî Alayı ile Cepheye Gidişi

I. Dünya Savaşı sırasında kendisi de Mevlevî olan *Sultan Reşad* (27 Nisan 1909 – 3 Temmuz 1918) 1333/1915'te cepheye gitmek üzere bir *Mevlevî Alayı* teşekkülünü istemiştir. Bunun üzerine *Cemal Paşa* (6 Mayıs 1872-21 Temmuz 1922) komutasındaki IV. Orduya katılmak üzere kumandanı *Veled Çelebi* -(İzbudak/ 1869-1953) olan (Korucuoğlu, 1994, s. 17) gönüllü Mevlevî dervişlerinden oluşan, *Mücâhidîn-i Mevleviyye* adlı bir alay oluşturulmuştur. Cepheye çarpişan kuvvetlere moral destek veren bu alay Suriye bozgununun ardından Konya'ya dönmüştür. *A. Remzi Dede* de komutasındaki bir Mevlevî taburuyla harekâta katılarak tarihimizde *Kanal Harekâtı* olarak bilinen bu mücadelede görevli olarak Şam'a gidenler arasındadır. O yıllarda postnişini olduğu *Halep Mevlevihânesi'*nden bu *Gönüllü Mevleviyye Alayı'*na birçok derviş ile birlikte katılmıştır. *Ahmet Remzi Dede'nin* boşalan tekkesinin câmi ve semâhânesi ordunun erzak ve mühimmat deposu olarak kullanılmıştır. *Dede* ile birlikte bu harekâta *Kayseri Mevlevihânesi* postnişini olan kardeşi *Hüsameddin Efendi* katılmış, diğer erkek kardeşleri *Huldî Efendi* de bir başka cephe, *Çanakkale Savaşı'*nda şehid düşmüştür" (Haksever, 04.08.2019). Kendisine orada gösterdiği yararlılık sebebiyle *Enver Paşa* (22 Kasım 1881-4 Ağustos 1922) tarafından madalya ve berat verilmiştir. Verilen bu beratta şu kayıt vardır:

" Bin üç yüz otuz iki ve otuz üç seneleri harbinde Şam'da bulunan gönüllü Mevlevî taburu efradının Mevlevî tarikâna mahsûs talim ve terbiyeleri hususunda fevkalade mesâi ve gayretler göstermiş olduğundan dolayı nâm-ı akdes-i hümayûn hazretlerinden hedâye olarak sana harb madalyası virildi. Bundan böyle dahî her halde kanun dairesinde ifâ-yı hüsn-i hizmetle iktisâb-ı feyz ve memdûhiyete sa'y ve gayret eylesin.

Harbiye Nâzırı Enver"

Ahmed Remzi Dede, 1918 Ekim'i sonlarında Mevlevî Alayı'nın lağvedilmesiyle Halep'e geçmiş, fakat oranın da istilası üzerine önce Konya'ya dönmüş ardından İstanbul'a gitmiştir. Kısa süre sonra yurdun işgale uğraması üzerine buna üzüntüsünü ve tepkisini anlatan şiirler kaleme almıştır (Mazıoğlu, 1987, s. 81, 102, 302, 304; Hüseyin Vassaf, 2006, s. 24).

2.5. Siyâset ile Münasebeti

Hayatı hakkında yazılanlar ve bilhassa da yayımlanmış şiirleri dikkatle incelendiğinde *A. Remzi Dede*'nin *Osmanlı Devleti*'nin son dönemindeki siyasi arayışlara bir şekilde dâhil olduğu görülecektir. Bu anlamda ilk siyasî temasının *Veled Çelebi (İzbudak)* (1869-1953) ile karşılaşması olduğunu söylemek mümkündür. İstanbul'a gittiği ilk yıllarda başlayan aralarındaki münasebet, "*Gönüllü Mevlevî Alayı*" ile devam etmiştir. Genç *A. Remzi*'nin siyasî bakımdan Mevlâna soyundan gelen *Veled Çelebi*'den etkilendiği anlaşılmaktadır.

2.5.1. Meşrutîyet Yıllarındaki Tutumu

İttihat ve Terakkî (1889-1 Kasım 1918) mensubu *Veled Çelebi*'nin *Sultan V. Mehmed Reşad* ile olan yakınlığı,¹⁸ dolayısıyla meşrutî idare taraftarı olması,¹⁹ *A. Remzi Dede*'nin siyasî duruşunda belirleyici faktörlerdendir. Ayrıca dil, edebiyat ve neşriyat işlerinin içinde bulunan *Veled Çelebi, Dede*'nin bu alanlardaki faaliyetlerine de etki etmiştir. Şiirlerinde Meşrutîyeti benimseyen ifadeleri olduğu gibi dönem eleştirisi sayılabilecek mısraları da vardır. Mesela,

"*Şathiyyât yâhud Ciddiyât-ı Zamân*" başlıklı şiirinde,

Devr-i Hürriyette baş eğmem beyim âlâma ben
Sâye-i millette minnet eylemem encâma ben
.....
Böyle ser-gerdân-ı hayrândır devâir ser-te-ser

¹⁸ Şu açıklamalar bu bağı açıkça göstermektedir:

Veled Çelebi 1910'da *Sultan Reşad* tarafından *çelebilik makamına tayin edildi*. *I. Dünya Savaşı sırasında hükümetin emriyle gönüllü Mevlevî dervişlerinden oluşturduğu Mücâhidîn-i Mevlevîyye Alaylarının kumandanı olarak Kanal Harekâtı'nda Şam'a gitti (1915). Bölgede kaldığı üç yıl içinde Bedreddin Efendi adlı bir âlimin Buhâri ve Müslim derslerine devam etti; bu âlimden ve Mekke'ye giderek Şeyh Kettânî'den icâzennâme aldı. Sultan Reşad'ın ölümü ve İttihat ve Terakkî hükümetinin iktidardan ayrılması üzerine Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi'nin teklifi ve Vahdeddin'in iradesiyle 1919'da çelebilik makamından azledildi. Bir süre sonra Şûrâ-yı Devlet âzalığına tayin edildi. Millî Mücadele başlayınca gizlice Antalya'ya, oradan Ankara'ya gitti. (Kara, 2001, s. 23/504).*

¹⁹ *II. Meşrutîyetin başlangıç tarihi olan 1908 yılına "Meclis-i Meb'ûsân'ın Küşâdî târihi"* başlığıyla bir tarih manzumesi yazmıştır:

Allah muvaffak eylesin Osmânîlilar Cem'iyetin
Dünyâyı ihyâ eyledi bir ittihâd-ı mu'teber
Bu sâl-i Ferruh-fâl için târih "târîh-i sene"
Tanzim-i mülk-i devlete ma'tûftur hüküm-i kader
Ahrâr-ı ümmet söyledi cevher gibi târihini

Toplandı meb'ûsân hele şâd oldu millet ser-be-ser 1326/1908 Konya (Mazıoğlu, 1987, s. 246).

İ'timâd etsem aceb câ'iz midir hükkâma ben

Şân-ı Meşrûtiyyeti i'lâdır ancak maksadım

Böyle ta'rizâne meydâna sürsem hâme ben (Mazıoğlu, 1987, s. 56).

“*Bir Günlük Karaman Seyahatnâmesi*”²⁰ başlıklı şiirinde yol arkadaşı ile sohbet ederken söz Meşrutiyete ve hürriyete gelmiş ve şu beyitlerde konuyla ilişkili düşüncelerini dile getirmiştir:

Söyleşirken gelerek hâtra Meşrûtiyyet
İttihat erlerine biz de taraftar olduk

Bahsimiz gelmiş idi hıffet-i matbû'âta
Hezeyân sözleri ta'dâd ile bîzâr olduk

Herc ü merc itme midir râbıta-i hürriyyet
Dedik eyvâh yine sahra-i ağıyâr olduk

Şöyle bir nazm ile bu hâli de iş'âr ettik
Gerçi ba'zı uyuyup ba'zı da bî-dâr olduk

Mazhar-ı lutf-ı Hudâ olduğuna mülkümüzün
Neşr-i Kânûn-ı Esâsî de beşâret gibidir

Gelin evrâk-ı havâdis edeb-âmûz olalım
Şahsın ahvâlini i'lân nemîmet gibidir

Gasp edilmişken i'âde edilen hürriyyet
Bir nizâm altına girmezse esâret gibidir

Sonra bu bahs-i siyâsiyye de verdik faysal

Çumra'ya gelmişiz ol demde haberdâr olduk (Mazıoğlu, 1987, s. 71).

Bu örnekte görüldüğü üzere bir yandan Meşrutiyetten ve Kanûn-ı Esâsî'den “İttihat erleri” dediği siyasi oluşuma dâhil olmadan bahsederken diğer yandan, dönemin matbuatına itirazını da dile getirmiş olmaktadır. Bu konuda mesela, *Tasvir-i Efkâr*'da *Ebuzziya Tevfik*'in (1849-1912) Mevlâna türbesi hakkındaki bir yazısını “edeptsizce” bularak *Ebuzziya Tevfik*'e Kütahya'dan bir şiirle cevap vermiştir²¹.

²⁰ Bu şiir müstakil olarak bir yazı konusu yapılmıştır (Koyuncu, 2019).

²¹ Şiir için bkz. Mazıoğlu, 1987, s. 89-90.

2.5.2. Mütareke Yıllarındaki Tutumu

Şiirleri arasında 1. Dünya savaşı sonrası, mütareke ve işgal yıllarını tasvir edenler de bulunmaktadır. Bunların aruz ve hece vezni ile yazılan örnekleri şiirlerinin toplandığı kitapta mevcuttur. Aralarında “Hacivat’ın Karagöz’e Hitâbı - Karagöz’ün Hacivat’a Cevabı” başlıklı 23 Mayıs 1919’da yazdığı muhavereli şiiri dikkat çekicidir. Şiirin çarpıcı bölümlerinden birisi şöyledir:

Hacivat:
Hayâle aldanma uğrama derde
Prensiple tensip hep birer perde
Bağlama kendini ye’s ile derde
Allah’a millete dayan Karagöz

Karagöz:
Paris’de konferans olup dururken
Sulh müzâkeresi henüz bitmeden
Heyecan edersin niçin böyle sen
Yakışır mı sana tuğyân Hacivat

Hacivat:
Derdimiz pek çokdur söyletme beni
Silâhını alan kurtarmaz seni
Sen çıkar elinle gelen düşmanı
Ayaklar altında kalan Karagöz

Karagöz:
Dertlere tahammül iyidir elbet
Sabr eden kimseler bulur selâmet
Hiçe mi sayılır bu koca millet
Bulunur bir çare bulan Hacivat

Hacivat:
Tahammül te’enni haddini aşdı
Sabır çömlükleri kaynadı taşdı
Birdenbire n’oldu akıllar şaşdı
Saldırılmış İzmir’e Yunan Karagöz (Mazioğlu, 1987, s. 304-305).

Bu şiire ve şiirin konusuna dair görüşlerini dipnotunda Hasibe Mazioğlu şöyle ifade etmektedir:

“Şiir İzmir’e Yunan çıkarmasından birkaç gün sonra Wilson prensipleri denen boş va’dler çiğnenip Türk vatanını parçalama tertipleri başlatılırken yazılmıştır. Büyük bir ileri görüşlülük ve vatanseverlik belgesidir. Şiirin yazıldığı günlerin, büyük kurtarıcı

Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıktığı ve Milli Kurtuluş destanını başlatarak tarihin akışını, milletin kaderini değiştirdiği tarihe yakın oluşu ilginçtir." (Mazıoğlu, 1987, s. 307).

1341/1922 tarihinde Mudanya mütarekesini anlattığı "sulh-i umûmî tarihi" ile "Târîh-i kabûl-i Misâk-ı Millî" ve İngilizlerin geri adım attığını anlattığı "İngiliz devlet-i muazzaması politikasının sukûta başladığı tarih" başlıklı şiiri ve de Yunan'ın bozguna uğramasını yazdığı "Târîh-i inhizâm-ı Yunan²²"; başlıklı tarih manzumelerinde İstiklal Savaşı'nın önemli kazanımlarına işaret etmiş, onları övmüştür (Mazıoğlu, 1987, s. 254-255). 1339/1923 yılında yazdığı "sulh" redifli şiire bakınca (Mazıoğlu, 1987, s. 151-152) A. Remzi Dede'nin bir anlamda tercümanı olduğu milletin sulhu ne kadar beklediğini görmek hiç de zor olmamaktadır.

2.5.3. Cumhuriyet Yıllarındaki Tutumu

Cumhuriyet dönemine gelince, tekkelerin kapatılışı ile muhtemelen ciddi bir sarsıntı geçiren A. Remzi Dede'nin sonraki vazifelerine bakıldığında, aynı dönem ve muhitin insanlarına göre bu sarsıntıyı nispeten daha çabuk atlattığı söylenebilir. Bununla birlikte yeni oluşuma mesafeli durduğu da kendisine teklif edilen mebusluktaki tavrından anlaşılmalıdır. Kendisini çok seven hemşerileri onu gıyabında 1919'da Kayseri mebusu seçtirmişlerse de (Mazıoğlu, 2014, s. 605) bu görevine başlamadan istifa etmiştir (Kaya, 2012, s. 289).

"El-Musâhabetü'l-Felekiyye fi'l-İşâreti'l-Kur'âniyye" adlı kitaba²³ yazdığı 1340/1924 tarihli takrizi "Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması için yapılan faaliyeti desteklediğini göstermektedir. Kur'an'ın astronomi ile ilişkisini anlatan bu kitap vesilesiyle "Kur'an'ın anlaşılması için ne yapılmalı?" konusundaki düşüncelerini dile getiren bir şiir yazmıştır (Mazıoğlu, 1987, s. 72-73). Cumhuriyet döneminde tefsir faaliyetini üstlenen ve tamamlayan *Elmalılı*

²² Bu tarih beytinde Mustafa ismiyle Atatürk'ü kastetmiştir:

*Çıkdı bir san'atlı târîh lutf-ı Hak oldu delil
Kaçdı "tîg-i Mustafa"dan işte Yunan-ı sefil 1341/1922*

²³ Takrizin yazıldığı kitap, *Yusuף Alemdar* tarafından Kur'an - Astronomi İlişkisi (el-Musâhabetü'l-Felekiyye fi'l-İşâreti'l-Kur'âniyye) başlığıyla neşredilmiştir. Ancak A. Remzi Dede'nin takrizinde,
*Yazıp târîh-i cevher etti ihdâ Mevlvî Remzî
Basıldı mu'teberdir bu kitâbı oku ibretle (1340)*, diyerek basıldığını ifade ettiği eserin 2013'teki bu neşrinin tanıtımında, eserin yazma halinde kalıp basılmadığı, dolayısıyla da elde bulunan tek yazmadan yayımlandığı ifade edilmiştir (<https://www.ravzakitap.com/kuran-astronomi-iliskisi-el-musahabatul-felekiyye-fil-isaratil-kuraniye-adli-eser-baglaminda>, erişim: 14.02.2021).

Hamdi'nin (1878-1942) vefatına düşürdüğü tarih şiirinde “*Nefsinde yokdu noxsân tefsiri elde bürhân*” (Mazıoğlu, 1987, s. 273) diyerek hem *Elmalılı Hamdi*'yi hem de yazdığı tefsiri beğendiğini ifade etmiştir.

Cumhuriyetin siyasî anlayışını eleştiren şiirler de yazmıştır. Nitekim “*Ankaranâme*” adlı şiirinde Ankara'nın siyasî icraatlerini, alışılmadık usullerdeki uygulamalarını tariz yoluyla anlattığı görülmektedir. Bu tarzli anlatımda, yeni yönetim merkezi olan Ankara'nın şaşkıncu bir hızla modern bir toplum inşa edişini, dile sadeleşme hamleleriyle dile giren “*yepyeni*” kelimelerini ve harf devrimi gibi değişikliklerle de “*köylüyü, câhilleri hep kâtib*” edişini ironik biçimde ele almaktadır²⁴. İçinde ciddi dönem eleştirisi olan şiirlerinden bir diğeri de şudur:

Gönül Mecnûn değılsin hüsn-i Leylâ'yı beğenmezsın
Kime dil-dâdesin mahbûb-ı zibâyı beğenmezsın

Gül-i tasvîr-i ağıyâra nedendir meylin ey bülbül
Bu gülşende biten verd-i mutarrâyı beğenmezsın

Şaşırmuşsın merâmın Türkçe anlatmakda yazmakda
Acep hayretdeyim elfâzı imlâyı beğenmezsın

N'olur bir kerre de âsâr-ı eslâfî tettebbu' et
Nasıl Türk oğlusun ecdâdı âbâyı beğenmezsın

Dilersin âşinâ-yı fenn-i târîh olmayı ammâ
Arapça söylemiş dersin Na'imâ'yı beğenmezsın

Şifâ bilmiş etbbâ-yı ecânib işte Kânûn'ı
Fakat Türkçe değıldir İbni Sinâ'yı beğenmezsın

Kitâb-ı Mesnevî'den iktibâs-ı feyz eder âlem
Acemce bir eser dersin de Mollâ'yı beğenmezsın

Akar ağzın suyu Su Na'tini görsen Fuzûlî'nin
Sana bîgânedir vezniyle ma'nâyı beğenmezsın

Yine hep ihtiramkârâne ta'bîrâta dikkatle
Efendim bendeniz dersin de pâşâyı beğenmezsın

Güzeldir Avrupa tahsîlin ammâ Türk idin n'oldun

²⁴ Uzunca bu şiir için bakınız: (Mazıoğlu, 1987, s. 61-63).

Gelirsin ecnebi bir kızla Fatma'yi beğenmezsin

Layiksin anladık lâkin sana mescidde yer yok mu
Hele havrâya girmezsin kilisâyı beğenmezsin

Yeter ey hâme Remz-i bî-muhâbâ lâf-ı bî-ma'nâ
Ki sen de yazdığın eş'ârı inşâyı beğenmezsin (Mazioğlu, 1987, s. 200-201).

3. EDEBÎ KİMLİĞİ

3.1. Şairliği

Şiir, *Ahmet Remzi Dede'nin*, derviş mizacını anlatan etkili bir lisan olmuştur. İlim ve tasavvuf merakında olduğu gibi onun şiir zevkini elde etmesinde de babasının katkısı olmuştur. Babası ile birlikte bu yeteneğini küçük yaşta fark edip geliştirenlerden birisi de *Hisarcıklızâde Salim Efendi* (?-?)²⁵dir. Bir diğeri ise Kayseri Yazı İşleri Müdürü/Tahrirat müdürü *Sami Efendi*'dir²⁶. Kaynakların bildirdiğine göre ilk okuduğu Divân, *Konyalı Şem'i* (1186-87/1772-73-1839-40)²⁷ Divânı'dır. *Sami Efendi*'den *Molla Câmi*'nin Aruz-ı Fârisî ve Aruz-ı Endülüsî adlı eserlerini okumuştur (Ergun, trsz, 325-326; Mazioğlu, 1987, s. 2-3).

Rüşdiye'den mezun olduğu yılda, küçük yaşına rağmen memurlar ve eşraf huzurunda şairlik kabiliyetini ve hazır cevaplığını gösteren şöyle bir hatırası nakledilmiştir:

Rıfat Bey, “*Mevlevî'dir sevdiğim her dem külâh eyler bana*” mısramı okuyunca A. Remzi, “*Sen külâh etme beyim kimse külâh*”

²⁵ Mazioğlu'nun kitabında (1987) *Sadettin Nüzhət*'ten naklen A. Remzi Dede'nin istifade ettiği *Hisarcıklızâde Salim Efendi* hakkında yeterli bilgiye erişilememiştir. Aynı nakil, *Köksal*'ın kitabı (1998, s. 217)'nda da bulunmaktadır. *Ahmed Nazif*'in kitabında şair olan kayıtlı bir *Hisarcıklızâde Mehmed Salim Efendi* varsa da TEİS'teki ilgili maddede (Köksal, 2014) bildirildiğine göre, bu zatın ölüm tarihi 1858'dir. Dolayısıyla A. Remzi henüz doğmadan vefat etmiş görünmektedir. Ancak *Kayseriyye Meşâhiri* adlı eserde *Salim Efendi* hakkındaki kayıtlardan ilkinde 1814'te müftü tayin edildiği yazılı iken kitabın içinde yer alan Kayseri müftülerini gösteren cedvelde ise ilki 1827 olmak üzere 1833 ve 1844 yıllarında da müftülük yaptığı kaydedilmiştir (Ahmed Nazif, 1991, s. 59, 112). Bu tarihlerde de bir karışıklık görünmekle birlikte her halükarda kayda giren bu *Salim Efendi*'nin, A. Remzi Dede ile aralarında yaşadığı dönem bakımından tarih uyumsuzluğu olduğu aşikârdır.

²⁶ *Sami Efendi* hakkında bilgiye erişilememiştir.

²⁷ Bkz. Sarı, Mehmed (03.03.2015), Şem'i, Ahmed, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-ahmed> Erişim tarihi: 12.12.2020.

etmez sana” demiştir. Bunu aktaran *İbnü'l-Emin Mahmud Kemal*, “bin aferin” diyerek bu cevabı çok beğendiğini ifade etmiştir (2002, s. IV/ 1873).

İlk şiirleri dönemindeki *Hazine-i Fünûn, Tarih ve Edebiyat, Mahfel* gibi dergilerde ve farklı zamanlarda neşredilen kitapçık hacmindeki neşirlerde yayımlanmıştır:

0 sıralarda Fuzûlî'nin, gazeline mutarraf bir tahmis yapmıştı. Kendisi de Bahâî mahlasıyla şiirler yazan Veled Çelebi, o zaman Matbuat-ı Dahiliyye'de bulunuyordu. Tahmisi gören ve beğenen Veled Çelebi (Ezbudak), manzumeyi almış ve Hazine-i Fünûn'da neşrettirmişti (Ergun, trsz. 1/326).

Arapça, Farsça, Türkçe şiir yazabilen şairlerdendir. Şiirlerinde Remzî mahlasını kullanmıştır. Kayserili şairler arasında hakkında en çok yayın yapılan bunun sebebinin de şairlik yönünün güçlü olmasından kaynaklandığı bildirilmiştir (Köksal, 1998, s. 216). Kendisi gibi mutasavvıf, şeyh Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü ve yakın dostlarından olan *Sadettin Nüzhet, A. Remzi Dede*'nin edebî yönü hakkında şu sitayişkâr sözleri sarfetmiştir:

“Ahmed Remzi, Divan edebiyatı nazım şekillerinin hemen hepsinde manzumeler yazdı. Gazeller, kıt'alar, tarihler vücuda getirdi. Şatranç, muamma ve lügazlerle; noktasız veya elifsiz harflerden mürekkep nazımlar kaleme aldı. Birçok taştirler ve tahmisler yaptı. (...) Ahmed Remzi'nin birçok Farsça şiirleri de vardır. Mevlânâ, Hâfiz, Sâib gibi şairlerin gazellerini tanzir etti. Pend-nâme adlı gene Farsça uzun bir mesnevi kaleme aldı. Onun bu lisanda yazdığı manzumeler de bir divânçe teşkil edecek kadar çoktur. Ahmed Remzi'nin na't, medhiye, gazel, kıt'a, rubâi gibi manzumeleri ise büyücek bir Divan teşkil eder. Ahmed Remzi'nin tarihleri de pek çoktur. Bu gibi manzumeleri derhal söyleyebilmek hususunda muvaffakiyet gösteren şairin (1306-1890-91)'dan son yıllara kadar birçok tarih vücuda getirdiğini; hatta bazan her mısra'ı tarih olan manzumeler yazdığını da görmekteyiz. Ahmed Remzi yalnız aruz vezniyle manzumeler yazmamış hece vezniyle de bir takım destanlar, koşmalar vücuda getirmiştir (...) Eski Anadolu Türkçesi'ne derin bir merak sardı ve şevahidiyle beraber birçok lügat belleği. Bugün Ahmed Remzi Türkçe'yi en iyi bilenlerimizdendir” (Ergun, 1936, s. 1/ 326).

1982 yılında Erciyes Dergisi'ndeki kısa yazısıyla Dîvânî'ndan ilk söz eden *Rasim Deniz*'dir. Daha sonra şairin Dîvânı, ailesine bıraktığı bir defter, Topkapı Sarayı koleksiyonunda bulunan ve *A. Remzi*'nin tashihinden geçmiş olan *Amasyalı Osman Fevzi*'nin kopyası ve Milli Kütüphane'deki nüsha olmak üzere toplam üç nüshanın incelenmesi

sonucunda 1987’de *Hasibe Mazioğlu* tarafından neşredilmiştir²⁸. Ancak tarih manzumelerinin çokluğu sebebiyle tamamının kitaba alınmadığı belirtilip mecmua yahut başkaca kayıtlarda şiirlere rastlanabileceği ifade edilerek bu kitaptaki şiirlerin dışında da şiirlerinin olduğuna dikkat çekilmiştir (Mazioğlu, 1987, s. XI). Kitaptaki şiirlerin çok azı dışında neredeyse tamamı aruz ölçüsü ile divan şiiri nazım biçimleri ve türleriyle yazılmıştır. Şiirleri arasında çokça nazireleri vardır. Fuzulî, Bâkî, Hâlim Giray, Surûrî, Nâbî, Şeyh Gâlib Dede, Âşık Ömer, Es’ad Muhlis Paşa, Abdullah Râmiz Paşa, Hoca Tahsin Efendi, Ziya Paşa gibi eski şairlerimizin gazellerini olduğu kadar, Mehmed Nazım Paşa, Reşid âkif Paşa, Süleyman Nazif, Veled Çelebi Efendi, Hüseyin Vassâf, Nuh Nâci-i Abdüssamed Ağazâde gibi kendi dönemindeki şairlerden yakın dostları olan bazı kimselerin gazellerini de taşfır, tazmin, tahmis, tesdîs vb. şiirlerine dönüştürdüğü örnekler noktalı, noktasız şiirleri, müşterek gazelleri ki bunlardan birini kardeşi Şemsî ile müşterek yazmıştır (Mazioğlu, 1987, s. 84). Çoğu kitap dışında kalmış olmasına²⁹ rağmen şiirlerinin önemli bir kısmı tarih manzumelerinden oluşmaktadır. Bu manzumeler incelendiğinde bir yandan *Ahmet Remzi Dede*’nin kolayca tarih düşürme marifeti görülürken, diğer yandan dostlarının hatırını gözettiği şairâne bir hediyeyle onları taltif ettiği de anlaşılmaktadır.

Dîvân, Klasik edebiyat şairlerinin Dîvân tertibine olabildiğince uyarlanarak *Hasibe Mazioğlu* tarafından yayımlanmıştır. Şiirlerin sıralaması, münacat ve iki na’î ile başlayıp ve bunların ardından gelen Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman vasfındaki gazellerin ardından “Kerbelâ şehidi” Hz. Hüseyin için yazılmış iki Mersiye/Muharremiyye ile devam etmiştir. Ardından peş peşe Mevlâna hakkında yazdığı gazeller ile Şems-i Tebrizî, Seyyid Ahmed er-Rufâi gibi tasavvuf erbâbı için yazılan gazeller yer almaktadır. Bunları takiben “hüner redifli şiir ile mektep-medrese, matbaa, Sivas ve “*Hâsılı basmadılar bir eser-i nâ-çizî*” mısraıyla bastırmak istediği

²⁸ Hasibe Mazioğlu’nun hazırladığı bu kitap, muhtemelen 10 yıllık bir hazırlığın ürünü olmalıdır. Çünkü Hoca’nın çalıştığı DTCF öğrencilerinden iki kişiden biri hayatını, diğeri Dîvânını olmak üzere iki mezuniyet tezi yazmışlardır. Bu yazının başlarında da künyeleri verilen tezler şunlardır: Ayhan Cengiz, *Ahmed Remzi Dede*, AÜDTCF Mezuniyet Tezi, Ankara 1977; Hasan Kavruk, *Ahmed Remzi Dede Divanı*, AÜDTCF Mezuniyet Tezi, Ankara 1977.

²⁹ Ahmed Remzi Dede’nin Divanında yer almayan şiirleri neşredilmiştir: *Yakup Şafak*, “Ahmed Remzi Dede’nin Matbû Dîvânında Bulunmayan Bazı Şiirleri”, *Yedi İklim*, sy. 245, Ağustos 2010, ss. 50-54; ; ayrıca otuz iki adet Farsça şiiri *Mehmet Atalay* tarafından Divânçe-i Fârisî Ahmed Remzi Dede adıyla yayımlanmıştır.

eserin basılmayışına kırınglını yazdığı bir “arıza” (bir tür manzum dilekçe) vardır. Bazı şiirleri şahıslara ithafla yazılmıştır. Bu başlıklardan birisi, *General Mehmed Sadeddin Evrin* için yazılanıdır. “*Senin*” redifli bir gazelde kimliği ve kişiliği tasvir edilen bu askerin bir tasavvuf muhibbi olduğu anlaşılmaktadır³⁰. Hemen hemen bütün şiirlerinin bir vechesi ve muhatabı olduğu anlaşılan şairin şiirlerinde işlenen konuları ele alan akademik çalışmalar (Aslan, 1998) varsa da aslına bakılırsa, bu şiirlerin yazılış biçimi, sebebi ve muhatabını tek tek tespit etmeden *A. Remzi*’nin ne şiir dünyası, ne de bu dünyaya dercedilmiş yakın tarih ortaya konulabilir. Dolayısıyla bu tespite, konuyu müstakil olarak ele alacak geniş ve derinlikli bir çalışmayla ulaşılabilecektir.

Ahmet Remzi Dede’nin şiirlerinin içinde Hz. Peygamber için yazdığı na’lerden biri şairliği hakkında önemli ipuçları taşımaktadır. Bu şiirde madde ile mana; hüner ile zekâ ve eski ile yeni bir araya getirilmiştir. Mutasavvıf bir şairin Hz. Peygamber’i nasıl anlattığını gelenekteki benzer şiirleri okuyanlar bilirler. Dolayısıyla bu şiir de tasavvufi na’lerin diliyle yazılmıştır. Ancak ilk 11 beytinde sadece Hz. Peygamber’e duyduğu sevgi ve saygıyı dile getiren şair, şiirin devamında ise kaside formunun içinde dilini bir “tebriknâme”ye dönüştürmüştür. Bir yandan Ebced’in bir türü olan mücevher tarih ile şiirin her mısramı hicri 1329 (milâdi 1911) yılına denk gelecek biçimde maharetle işlemiş diğer taraftan da kasidesinin uygun bir yerinde (girizgâh beyti) 35. Osmanlı sultanı, 114. Halife *V. Mehmed Reşad*’a yeni yıl tebrikini iletmiş olmaktadır. Böylelikle geleneğin diliyle manevi duygularını, tarih düşürmedeki ustalığı ile şairlik becerisini, bütün bunları yaparken şiirin güncele dönük tarafını da ihmal etmeyerek bütün bunları aynı şiirde buluşturabilecek bir hüner göstermiştir.

İlgili şiirden bahse konu özellikleri içeren beytlere örnek verilecek olursa şu beytlere bakılabilir:

Lutf-ı mahz-ı Rabb-ı izzet ey kerim ü ey rahîm
Kân-ı hikmet mebbe-i rahmet Nebiyy-i müctebâ

Sâye-i feyzinde olsun sâlimiz bir şanlı ‘ıyd
Bâdi-i gufrânımız fermân senindir dâ’imâ

³⁰ Mehmed Sadeddin hakkında yapılmış bir yüksek lisans tezi vardır: Ferik, Hatice Ergin (2013), *Cumhuriyet Döneminde Bir General: Sadeddin Evrin Paşa’nın Tasavvuf Anlayışı*, Danışman: Prof. Dr. Mustafa Aşkar, Ankara: AÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hazretin hem-nâmı bir Sultânımız var yâ Resûl
Mazhar-ı ihsân-ı Yezdândır bilâ-şekk ü riyâ

Zîb-i mülk olsun Muhammed Hân-ı hâmis adl ile
Zînet-i adliyle bulsun mülk ü millet i'tilâ

Mazhar-ı imdâdın olsun ol şeh-i pâkize -dîn
Ber-güzîn-i re'y-i millettir adâlet-intimâ

Çün üçüncü devr-i hürriyette millet ser-te-ser
Dense bu sâl-i neve ger hayr u hurremdir sezâ

Şi'r-i Remzî ser-ter-ser târîh-i sâl-i hâldir
Cevherin harfî hesâb etsin bulur hep ezkiyâ (Maznoğlu, 1987, s. 35-36).

A. Remzi Dede pek çok şair gibi şairlikte iddialı olmasına rağmen Hz. Peygamber'in merkadını ziyaretinin ardından duygularını, heyecanını ve gördüklerini yazmaya takat yetiremediğini ifade ettiği şiiriyle tabiatındaki hassasiyeti şairliğinin dahi aktarmada yetersizliğini anlatmış olmaktadır:

Bi-Lutfihi ve Keremihi Te'âlâ Âsitân-ı Şefâ'at-Âşiyân-ı Ceyb-i
Kibriyâya Ruh-sûde-i İbtihâl Olduğumda

Aşkî ser-gerdân u âşık eyleyen dîdârına
Hüsni de meftun u hayrân eylemiş ruhsârına

Târ u mâr olmuş muhabbet zülfünün dil-bestesi
Vecd ü şevk üftâdedir bâb-ı şefâ'at-bârına

Lâ-yezâlî şâdmânî câvidânî neş'eler
Câ-be-câ tefrîş edilmiş hâk-i arş-âsârına

Hurde bir kandildir Tûr-ı tecelli-i Kelîm
Dest-i hayret ber-dehân Mûsî-i cân envârına

Kubbe-i ulyâsının maksûresi arş-ı azîm
Sidredir her gûşesi Cibrîl hizmetkârına

Ma'ni-i Kur'ân tecessüm eylemiş olmuş harem
Hazret-i Hakkın habîbi Ahmed-i Muhtârına

Cân atıp gelmiş cinândan bü'l-beşer bin şevk ile
Eylemiş evlâdını âmâde cân îsârına

Ben neler gördüm der-i feyzinde Remzî akl-sûz
Sıgımyor kudsiyeti şâirlerin eş'ârına (Mazıoğlu, 1987, s. 38-39).

3.1.1. Şiir Kitapları

Mecmûa-i Eş'âr: Şiirlerinden oluşan eser, Mevlana müzesi, 963 numarada kayıtlıdır.

Bir Günlük Karaman Seyahatnamesi, 80 beyit, Konya 1908, *Hasibe Mazıoğlu*'nun, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri* adlı kitabında 67-72 sayfalarda neşredilmiştir.

Bergüzâr, 46 sayfalık bu eser, *Ahmet Remzi Dede*'nin çeşitli zamanlarda yayımladığı şiirlerinin bir kısmının toplanmasından oluşmaktadır. Bergüzâr'ın içinde *Âyine-i Seyyid-i Sırdân ile Mir'at-ı Zeyne'l-Âbidîn* de bulunmaktadır. Kastamonu Vilayet Matb. 1329/1913.

Farsça şiirleri ise Farsça Divançe adıyla yayımlanmıştır³¹.

3.1.2. Güldesteleri

Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ, Mesnevî'deki duâ ile ilgili beyitlerin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır³².

3.1.2. Şiirlerinden Örnekler

Münâcât

Beyhüde telef etmeyim ezmânımı yâ Rab
İmrâr edeyim aşk ile her ânımı yâ Rab
Aşkınla beni mahv edip al benliği benden
Müzdâd buyur feyzimi irfânımı yâ Rab
Ümmidim odur mağfiredinden kerem eyle
Gösterme bana etdiğim isyânımı yâ Rab
Aldatmasın âhir nefesimde beni şeytân
Sen sakla aman dînimi imânımı yâ Rab
Makhûr u zelil eyleme a'dâsı yanında
Hişânımı yârânımı cîrânımı yâ Rab

³¹ Ahmet Remzi Dede and His Persian Poems, nşr. Mehmet Atalay, İstanbul 2007.

³² İstanbul 1336/1920.

Mesrûr olayım ben dahi gördükçe dem-â-dem
Mes'ûd kıl akrânımı ihvânımı yâ Rab
Yüz karası etdirme bana rûz-ı cezâda
Tebyîz edeyim defter-i dîvânımı yâ Rab (Mazıoğlu, 1987, s. 31).

Tasavvufî düşüncesini gösteren şiirlerinden birisi şudur:

Sırr-ı "illâ"yı tefekkür etmedir "lâ"dan garaz
Hakkı tevhid eylemekdir bunca âlâdan garaz

Kudret-i feyyâzı bilmektir ki mahz-ı addir
Âlem-i sûretdeki ednâ vü a'lâdan garaz

Vâkıf-ı esrâr-ı "mûtû"dur gürûh-ı Mevlevî
Haşrı neşri görmedir âyîn-i Mollâ'dan garaz

Zât-ı pâk-i Ahmed'i mi'râca istikbâl idi
Halk-ı ehl-i arşdan sükkân-ı bâlâdan garaz

Hikmete vâbestedir yâhû şu'ûn-ı kâ'inât
Ârif eyler mi taharri fi'l-i Mevlâ'dan garaz

Çâr u nâ-çâr etse de erbâb-ı irfân ihtilât
Sohbet-i nâ-cinsden elbette eyler ihtiyât

Aşk ile irfân ile âlâm ile meşhûndur
Kalb-i ehl-i dilde yer bulmaz neşât u inbisât

Âyet-i sun'-i Hudâ ben bildiğim hâlî değil
Kilk-i kudret Mushaf-ı ruhsâre vaz' etmiş nukât

Dildeki sevdâ-yı zülfün rişte kıldı cismimi
Ol zâ'ifim ki bana vâsi gelir sem'ü'l-hayât

Ârzûsun Hak müyesser eyleye Remzî hemân
Etmemek ister gönül dünyaya akd-i irtibât (Mazıoğlu, 1987, s. 180).

Tesdîs-i Mısrâ-ı Meşhûr³³

Oldu mâtem-zâr-ı gam her zerre-i hâk-i vatan
Bir şehidin perçemi yerden biten her bir çemen

³³ Şiirin tesdis edilen "Bülbül ağlar gül çiğir-hûn lâle pür dâğ-ı mihen" mısraı İzzet Molla (1786-1829)'ya aittir.

Sanma bârân, ümmehâtın gözyaşı gökden inen
Çeşm-i devrân görmedi böyle bahâr-ı pür hazân

Var mı zevki neş'esi seyr-i gülîstân eylesen
Bülbül ağlar gül çiğher-hûn lâle pür dâğ-ı mihen

Serv ser-gerdân ayakda bîdler mecnûndur
Gonceler bir kan çanağı sûretâ gülğündür

Ben şükûfe-zârı gördüm zârdır mahzûndur
Zabt olunmaz eşk-i çeşm-i bâğbân Ceyhûndur

Şübhe yok bu hâlden zâğ u zegan memnûndur
Bülbül ağlar gül çiğher-hûn lâle pür dâğ-ı mihen

Kaplasa bir gülşeni her bir taraftan bûm-ı şûm
Câ-be-câ her gûşesin tutsa gurâb etse hücûm

Çâr ü nâ-çâr andelib olmaz mı pâmâl-i gumûm
Gül kime gülsün nasıl lâle açılısın bi'l-umûm

Âh şimden sonra artık böyledir de'b ü rüsûm
Bülbül ağlar gül çiğher-hûn lâle pür dâğ-ı mihen

Böyle mevsimde bahâriyye yazardı şâ'irân
Şimdi biz mersiye-hânız el-amân yâ Müste'ân

Sence yâ bir şey midir taklib-i edvâr-ı zamân
Kudretin îcâd eder yoktan bahâr-ı câvidân

Etmesin mi Remzî-i dil-haste de âh ü figân
Bülbül ağlar gül çiğher-hûn lâle pür dâğ-ı mihen

30 Mart 335³⁴ Ayastafanos (Mazıoğlu, 1987, s. 81-82).

Taşîr-i Gazel-i Yahyâ Kemâl

(Mesnevi şevkini eflâke çıkarmış nâyız)
Melekûta tarab-efzâ dem-i "allemnâyız"
Gıpta eder bize Cibrîl-i hîred tâ-be-ebed
(Haşre dek hem-nefes-i Hazret-i Mevlânâ'yız)

³⁴ Bu Rûmî tarihin Miladî karşılığı, 30 Mart 1919. Aynı yıl 27 Mayıs tarihli bir "İstimdâd" şiiriyle vatanın ve milletin yardımına Hz. Peygamberi çağırılmaktadır. Bakınız: (Mazıoğlu, 1987, s. 102-103).

(Sîne sûrâh-be- sûrâh kanar vecdinden)
Seyl-i feyz-âver-i pür-cûş akan mecrâyız
Bizi teskin edemez Kevser ü enhâr-ı cinân
(Teşne-i zevk-i ezel leb-be-leb-i sahbâyız)

(Şeb-i lâhûtda manzûme-i ecrâm gibi)
Zinet-i çerh-i kemâlât ü ziyâ-fehvâyız
Erişir tantana-i râzî mevâlîde bile
(Lafz-ı “Bişnev” le doğan debdebe-i ma’nâyız)

(Meyi Peymâne-be-peymâne dökten sâkîden)
Dem-be-dem cür’a-keş-i mey-kede-i illâyız
Mest-i müstağrak-i peymân-ı elest olsak da
(Yine peymâne diler neşve-i ser-tâ-pâyız)

(Şems-i Tebrîz hevâsıyla semâ üzere Kemâl)
Gerdiş-i mihr ü meh-i çerhe veleh-bahşâyız
Merkez-i aşkı matâr eylemişiz ey Remzî
(Dâhil-i dâire-i bâl ü per-i Mollâyız)

19 Mayıs 1942 Ankara (Mazıoğlu, 1987, s. 134).

Âşıkâne gazellerine örnek olmak üzere Serverî/Sürürî³⁵nin
“çıkâr” redifli şiirine yazdığı nazire şiiri vardır:

Ol kad-i bâlâ ki nâz ile yatağından çıkâr
Şâh-ı Tübâdır meğer Firdevs bağından çıkâr

Nice bin Leylî’yi bend eyler ne an³⁶ kim bir kılı
Çizginip ruhsârî üzere zülfi bağından çıkâr

Çâşnî-i sükker ü Kevser’de yokdur lezzeti
Şol itâbânî sözler kim dudağından çıkâr

Hasret-i ruhsâr-ı âlinle cihânı yandırır
Ol şerâr-ı âh kim sinem ocağından çıkâr

Hîn-i teşrif-i hayâlînde çıkan eşkim gözüm
Benzer ol mâhiye kim sayyâdın ağından çıkâr

³⁵ Kitapta Serverî olarak okunmuş ama 16. yy.’da yaşayan Mevlevî şairlerden Servî/Sürürî (Genç, 2000, s. 240-41) olması gerektir (Genç, 2000, s. 240-41).

³⁶ Burada “ne an” okunan kısım “yılan” olarak okunabilecekken metnin nüshalarla birlikte orijinali görülememesinden kesin bir şey söylenemeyecektir.

Salma Pertev mihr-i hüsnünden rakibe el-aman
Mâr-ı sermâ-dideyi kim der bucağından çıkar

Sürûri'ye peyrev olmak istiyor Remzî aceb
Var ey dil nâ-be-câ fikri dimağından çıkar (Mazıoğlu, 1987, s. 166).

Bir başka âşikâne gazeli de şöyledir:

Açdı örtmüşken saçın ruhsâr-ı âlin üstüne
Lutf edip arz-ı cemâl itdi cemâlin üstüne

Nâz eder ammâ niyâz-ı vuslatda pek incinir
Varma ey âşik o nev-reste nihâlin üstüne

Ser-be-ser etsin perişân âlemi zülfün dağıt
At vebâlin âşik-ı âşüfte-hâlin üstüne

Mû meyânın sarmak ister âlem-i rü'yâda âh
Dolaşır fikrim benim vehm ü hayâlin üstüne

Alt eder bir gün seni dest-i ecel ey merd-i dûn
Pek de düşme hırs ile mâl ü menâlin üstüne

Elde tığ-ı hâmesi Remzî yine at oynatr
Kim gelir ol merd-i meydân-ı kemâlin üstüne (Mazıoğlu, 1987, s. 204-205).

3.2. Çeviri ve Telif Eserleri³⁷

3.2.1. Çevirileri

Manzum Kavâid-i Fârisî, 7 sayfalık, telif, Farsça manzum bir gramer kitabıdır, İstanbul, 1316/1898.

Gülzâr-ı Aşk, 16. yy şairi Vâhidî'nin Gül ü Bülbül adlı Farsça, 27 sayfalık, manzum-mensur karışık bir hâlde yazdığı eserinin bir tercümesinden ibarettir, İstanbul, 1337/1921.

Rehnûmâ-yı Marifet, aslı Arapça olan eserin 15 sayfalık tercümesidir. 1928 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. 2006 yılında, Tasavvuf Dergisi'nde Yusuf Turan Günaydın tarafından da bir değerlendirme ile birlikte yeni harflerle neşredilmiştir.

³⁷ Eserleri hakkındaki bilgiler makalede kullanılan kaynaklardan derlenip gruplandırılmıştır.

Zâviye-i Fukarâ, Trabzonlu Köşeç Ahmed Dede'nin er-Risâletü'l-Behiyye fî-Tarikati'l-Mevleviyye adlı Arapça eserinin tercümesidir. Ahmed Remzi Dede'nin tercüme ettiği yazma, İbrahim Kutluk tarafından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi'nde yayımlanmıştır (Kutluk, 1948, s. 291-300).

Mahbübü'l-Ehibbe, *Aziz Mahmud Hüdâyî* (1541-1628)'nin Habbetü'l-Mahabbe adlı Arapça risâlesinin tercümesinden ibaret olup Rasim Deniz tarafından yayımlanmıştır (Kayseri 1982). Tekmiletü't-Tarîka ve Tarîfetü'l-Hakîka, Sadreddin Konevî (1210?-1274)'nin eserini tercüme etmiştir³⁸. Konya Mevlana Müzesi ve İstanbul Belediye Kütüphanesi'nde birer nüshası bulunmaktadır.

3.2.2. Edebiyat Tarihi Konulu Telif Eserleri

Süleyman Efendi Biyografisi, babasının hayatını yazdığı bu eserden *Tahirü'l-Mevlevî'nin Çilehane mektupları* adlı eseri (1896) vasıtasıyla haberdar olunmuştur. Ancak bu eserin de henüz izine rastlanmamıştır.

Mir'at-ı Zeyne'l-Âbidîn, Zeyne'l-Âbidîn'in menâkıbidir. 13 sayfalık eser, Müseddes biçiminde 10 bentten oluşmaktadır. Sivas 1899. Ali Rıza Karabulut, Ubeydullah Tanrıkulu müstear adıyla Erciyes Dergisi'nin 28. sayısında yayımlanmıştır.

Âyine-i Seyyid-i Sırdân adlı eser telif, *Seyyid Burhâneddin Muhakkak-ı Tirmizî*'nin manzum menâkıbından oluşmakta olup Bergüzar adlı eserinin içerisinde 9 sayfa ve on üç bentlik bir manzumedir, Sivas 1316/1900-1. Eser, üzerinde *Abdullah Satoğlu* çalışmış ve Mevlâna'nın Hocası kitabı olarak yayımlanmıştır.

Tarihçe-i Aktâb, Mevlânâ'dan sonra gelen çelebilerin doğum, ölüm ve makama geliş kayıtlarının yazıldığı 84 beyitten oluşan 16 sayfalık metin Şam'da 1912/13'de basılmıştır.

Kayserili Feyzizâde Hilmi Efendi ve Manzum Bazı Eserleri, Milli Kütüphane, FB586'dadır.

³⁸ Tercüme edilen bu eserin adı, Tabsıratü'l-Mübtedi ve Tezkiretü'l-Müntehî'dir. *Sadreddin Konevî* hakkında bilgi veren *Remzi Dede*, çevirisinin başında eserin müellifini tartışmamıştır ama *Hasibe Mazioğlu*, *Mikail Bayram*'ın eser hakkındaki değerlendirmesindeki, *eserin Sadreddin Konevî'ye ait olmayıp Ahi Evren (Şeyh Nasıruddin Mahmud)'e ait olduğu* iddiasını aktarmıştır. *Mazioğlu*, *Remzi Dede*'nin eserin dili olan Farsça'yı *Sadreddin Konevî*'nin çok iyi bilmesini şaşkınlıkla karşılamasına dikkat çekerken bir anlamda Mikail Bayram'ın iddiasını doğrulamaktadır (*Mazioğlu*, 1987, s. 10).

Kayseri Şairleri, Ahmet Remzi Dede'nin bu eseri ne yazık ki kayıptır. *Sadettin Nüzhet'in Türk Şairleri* adlı kitabının kaynakları arasındadır.

Miftâhü'l-kütüb ve esâmi-i müellifin, *Osmanlı Müellifleri*'nin fihristidir. 177 sayfa olan eser, 1928'de İstanbul'da basılmıştır.

3.2.3. Şerh Konulu Telif Eserleri

Tuhfetü's-Sâimin, Sultan Veled'in oruç hakkındaki 30 beyitlik kasidesinin şerhidir. Eserin başında Veled Çelebi ile Kayseri İdâdisi müdürünün (Rasih Efendi?)³⁹ takrizi bulunmaktadır. İstanbul 1316/1900-1. Eser Muhittin Eliaçık tarafından çalışılıp 2015'te TEKE Dergisi'nde yayımlanmıştır.

Lübb-i Fazilet, Molla Câmi'nin 40 beyitlik lafız sanatları ile dolu kasidesinin şerhi, yazma halindedir.

3.2.4. Sözlük Çalışmaları

Tuhfe-i Remzi, Tuhfe-i Şâhidî vb. tarzda Farsça'yı şiir vasıtasıyla kolay bir şekilde öğretmek amacıyla hazırlanmış manzum bir sözlüktür. İstanbul 1344/1928. 48 sayfadan ibaret olan eser, Ahmet Kartal tarafından yayımlanmıştır, Ankara 2001.

Üslûb-ı Mergûb, Nuhbe-i Vehbi fihristidir. Nuhbe-i Vehbi'nin baskısının başındadır.

SONUÇ

Bu yazıyı kaleme alırken iki hususa dikkat edilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri ve en önemlisi, bir yandan akademik üslubu gözetirken diğer yandan da *Ahmet Remzi Dede*'nin manevî değerini örselemeden onu doğru ve özlü biçimde anlatabilmektir. Bir diğeri ise bu konuda yazılanlardan yararlanırken tekrara düşmemektir.

Ardı ardına yaşanan zor zamanların neslinden olan Ahmet Remzi Dede, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanma yıllarında yaşamıştır. 1. Dünya Savaşı'nda tekkesinden çıkıp çarpışan kuvvetlere manevi destek sağlamak için kurulan "Gönüllü Mevlevî Alayı"na kendisinin sevk ve idaresindeki taburla katılmıştır. Hizmet ettiği cephede önce Şam'ın sonra Halep'in düşmesi ile beraberindekilerle birlikte çekilip gelişini dokunaklı biçimde anlatmıştır. Öyle ki, Halep'te bulunduğu yıllarda verilen vazifeyi ifa uğruna babasının cenazesinde bulunamamıştır. Kısa süre sonra da genç yaşında Çanakkale'de şehit

³⁹ Kocabaşoğlu-Uluğtekin, 1998, s. 154.

düşen bir kardeşin acısını yaşamıştır. Hatta zaman zaman geride bıraktığı ailesinin hayatından endişe duymuş, onların zarurete düşmemeleri için dua etmiştir. Bütün bunları ardında bıraktığı şiirleri anlatmaktadır.

Bu şiirlerde, Milli Mücadele yıllarında Yunan işgali üzerine elde kalan vatan toprakları için endişelenen ve içi yanan bir insanı görürken sosyal tarihe tanıklık edilir. İşgali anlattığı 1919'da yazdığı şiirleri okununca o yılları yaşayanların neler hissettiği daha iyi anlaşılabilir. Mesela, "Karagöz-Hacivat" muhaveresiyle geleneksel tiyatromuzun bilen tipi Hacivat yerine kendisi ve kendisi gibi düşünenleri yerleştirip olup bitenin tam olarak farkında olmayan halkın sözcüsü rolünü de Karagöz'e veren *Ahmet Remzi Dede*'nin bu sembolik manzumeyle halkı işgale direnmeye çağırdığı görülmektedir.

Sarsılan/yıkılan bir tarihin tozları arasında beliren Cumhuriyetin yeni hükûmeti/yeni düzeni hususundaki görüşleri yine şiirleri vasıtasıyla okunabilmektedir. Bu tür şiirlerinde gidenin yerine ikame olunan sistemin doğrularını yanlışlarını tartan, kimi zaman geleneklerle yenilikler arasında uyumsuzlukları görüp bunalan ve huzuru arayan biriyle karşılaşılacaktır.

Mevlevî dergâhında doğup büyüyen, bütün hayatı, bu çevrelerde geçen bir insan iken 1925'te tekke ve zaviyelerin kapanması ile bir anda köklerinden kopmanın zorluğu biyografisinde açıkça görülebilmektedir. Bir dönem şeyhi olduğu Üsküdar Mevlevî Dergâhı'nın faaliyeti durdurulmuşsa da kendisine yaşadığı dergâhında vefatına kadar kalma izni verilmesi dikkat çekicidir. Birikimi gözetilerek olsa gerek sonrasında Üsküdar'daki sahile yakın yerde bulunan Hacı Selim Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde hâfız-ı kütüplükle vazifelendirilmiştir. Böylece bu mesaide gidip gelen dostları Dede'yi şevklendirdikleri gibi kütüphanenin genç müdavimleri de ilerlemiş yaşına rağmen *Ahmet Remzi Dede*'nin öğretme, eğitime heyecanını diri tutmuşlardır. Nitekim onun sevecen ve alakalı tavrını görüp ondan istifade etmek isteyen bu ilim, irfan meraklısı gençlerin çoğu ilerde isimleri parlayacak kimselerden olacaktır. Bu insanların pek çoğu o yıllarda biriktirdikleri hatıra ve bilgilerini kayda geçir(t)ip kültür, sanat ve bilim tarihimize katkı sağladıkları gibi *A. Remzi Dede*'ye olan gönül borçlarını da ödemeye gayret etmişlerdir. Kütüphanecilik yılları yazma faaliyeti için de bir fırsat olmuştur.

1941 yılında İstanbul'dan ayrılarak ahir ömründe bir müddet de Ankara'da, kızlarının yanında yaşamaya karar vermiştir. Böylelikle İstanbul'daki kütüphanecilik vazifesi Ankara'ya naklolmuştur. Kitaplar ve onların dilini bilen Dede, bu yeni çevreyi adeta mknats

gibi kendisine çekmiş ve ömrünün kalan birkaç yılını sevdiği hizmetlerle geçirmesine vesile kılmıştır. Nitekim merhum Prof. Dr. Hasibe MAZIOĞLU'nun Dede'nin şiirlerini düzenleyip yeni yazıya aktararak istifademize sunması, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatında okuyan genç bir öğrenci iken, çalıştığı *kütüphanede A. Remzi Dede* ile tanışmasının, ondan çok yardım ve alaka görmüş olmasının bir semeresidir.

Zamanla hastalığı ilerleyince evlatlarını ve çok sevdiği torunlarını bırakıp baba/ata ocağı Kayseri'ye dönmüş ve döndükten kısa süre sonra da vefat etmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Nazif (1991). Kayseri meşhurları (Kayseriye meşâhiri) (Diriöz, M., ve Diriöz, H. A., Haz.). Kayseri: İl Özel İdaresi Yayınları.
- Aslan, M. (1998). Ahmed Remzi Dede'nin şiirlerinde Mevlânâ ve Mevlevîlik. *Mevlâna Kongresi Tebliğleri 15-16 Aralık 1997*. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Bozkurt, N. (2009). Sikke. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 37, s. 185-186). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ergun, S. N. (1936). Ahmet Remzi (Akyürek). *Türk Şairleri* (C.1, s. 325-330). İstanbul.
- Genç, İ. (2000). Derviş Servî. *Esrar Dede Tezkire-i Şuara-yı Mevleviyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Günaydın, Y. T. (2006). Ahmed Remzî Efendi'nin Reh-nümâ-yı Ma'Rifet tercümesi. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 7(16), 247-264.
- Haksever, A. C. (2019). *Ahmet Remzi Akyürek*. <https://semazen.net/ahmet-remzi-akyurek/> Erişim tarihi: 12.12.2020.
- Haksever, A. C. (2002). *Son dönem Osmanlı Mevlevilerinden Ahmet Remzi Akyürek*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hüseyin Vassaf (2006). *Remzinâme* (Şafak, Y., Haz.). Konya: Tekin Kitabevi.
- İnal, İ. M. K. (2002). Remzî. *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ) IV* (Baştuğ, İ., Haz.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Kalkan, E. (1988). *Çağlar boyunca Kayseri şairleri*. Kayseri: Kayseri İli Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları.
- Kara, M. (2001). Veled Çelebi İzbudak. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 23, s. 503-505). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaya, B. A. (2012). *Tekke Kapısı Yenikapı Mevlevihânesi'nin İnsanları*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- Kocabaşoğlu, U. ve Uluğtekin, M. (1998). *Salnamelerde Kayseri*. Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları.
- Komasyon (1994). *Doğuştan günümüze büyük İslam tarihi XIV*. Konya.
- Korucuoğlu, N. (1994). *Veled Çelebi İzbudak*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koyuncu, Z. (2019). Karaman Mevlevihanesi ve Ahmed Remzi Dede'nin bir günlük Karaman seyahatnâmesi. *Karaman Araştırmaları II* içinde (s. 117-129). Konya.
- Köksal, M. F. (1998). *Kaysirili Divan şairleri*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Köksal, M. F. (2014). *Sâlim Mehmed*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/salim-mehmed> Erişim tarihi: 12.12.2020.
- Mazioğlu, H. (1987). Ahmed Remzi Akyürek ve şiirleri. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Mazioğlu, H. (2014). Ahmed Remzi Akyürek (Remzi Dede) 1872-1944. *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Okay, M. O. (1998). Hazine-i fûnûn. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 17, s. 135-137). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Olgun, T. (1995). Çilehâne mektupları, Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mevlevî Çillesi hâtrât ve tahassüsâtını hâvi olarak Ahmed Remzi Dede'ye mektuplar (Kurnaz, C. ve Erişen, G., Haz.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özcan, N. (1993). Can Halil. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 7, s. 140). İstanbul: TDV Yayınları.

- Özcan, N. (1992). Abdülbaki Baykara. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 5, s. 246-247). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sarı, M. (2015). Ahmed Şem’î. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-ahmed> Erişim tarihi: 12.12.2020.
- Serdar, M. (2014). Kastamonu Mevlevihanesi postnişinlerinden Kayserili Ahmet Remzi (Akyürek) Dede, Kastamonu’nun Manevî mimarları. *II. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu 4-6 Mayıs 2014* içinde (s. 305-319). Kastamonu Üniversitesi Yayınları.
- Sevgi, H. A. (1995). *Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Sona, F. (2018). Ahmet Remzi Akyürek. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akyurek-ahmet-remzi> Erişim tarihi: 12.12.2020.
- Şimşek, T. (2019). Emin Haki. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/emin-haki> Erişim tarihi: 12.12.2020.

EKLER

Eklerdeki Fotoğraflar 12.12.2020 tarihinde <https://semazen.net/ahmet-remzi-akyurek/> adresinden alınmıştır.

Ek 1. Üsküdar Selimağa Kütüphanesi'ndeki görevi esnasında çekilen bir fotoğrafıdır.

Ek 2. Remzi Dede'nin dost ve ahababı ile çekilen fotoğrafıdır. Sağdan başlayarak oturanlar: Suud Ebussuudoğlu, Tahir Olgun, Ahmet Remzi Akyürek, Zâhid Hasırcıoğlu, Abdülbaki Baykara; ayakta kiler ise Hulusi Karadeniz, Baha Kâhyaoğlu.

